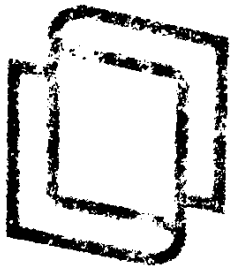

انتشارات کردستان

بسم الله الرحمن الرحیم

چوارینه‌کانی خه‌ییام

سرشناسه	:	خیام، عمربن‌ابراهیم، ۴۳۲ - ۵۱۷؟ق.
عنوان قراردادی	:	رباعیات. فارسی . کردی .
عنوان و نام پدیدآور	:	چوارینه کانی خه‌ییام(فارسی ـ کردی)/ سروده‌ی عمر خیام؛ برگردان به کردی سلام [سلیمانیه] .
مشخصات نشر	:	سنندج: انتشارات کردستان، ۱۳۸۷.
مشخصات ظاهری	:	۲۳۷ ص.
شابک	:	۹۷۸ - ۹٦٤ ـ ۹۸۰ ـ ۰۵۹ ـ ۲
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	فارسی - کردی .
موضوع	:	شعر فارسی -- قرن ۵ق.
موضوع	:	شعر کردی -- قرن ۱۴ -- ترجمه شده از فارسی.
موضوع	:	شعر فارسی -- قرن ۵ق. -- ترجمه شده به کردی.
شناسه افزوده	:	سلیمانیه‌ای ، سلام، ۱۸۹۲ - ۱۹۵۹م.مترجم
رده بندی کنگره	:	PIR٤٦٢٥/ی۸۸ک٤١٣٨٧
رده بندی دیویی	:	۲۲/۱فا۸
شماره کتابشناسی ملی	:	۷۱۳۰۳۲۱

چوارینه‌کانی خه‌ییام

له‌گه‌ڵ ده‌قی شیعره فارسییه‌کانیدا

هۆنراوه‌ی: حه‌کیم عومه‌ری خه‌ییام

وه‌رگێڕوای: شێخ سه‌لام

انتشارات کردستان

سنندج

انتشارات کردستان

سنندج - پاساژ عزتی - تلفن: ۲۲۶۵۳۸۲

چوارینه‌کانی خه‌یام

✓ ناوی کتێب (نام کتاب):	چوارینه‌کانی خه‌یام
✓ هۆنراوه (سروده‌ی):	حه‌کیم عومه‌ری خه‌یام
✓ وه‌رگێڕاوی (ترجمه):	شێخ سه‌لام
✓ که‌ره‌تی چاپ (نوبت چاپ):	یه‌که‌م (اول)؛ ۱۳۹۳
✓ ژماره‌ی چاپکراو (تیراژ):	۵۰۰۰ به‌رگ (جلد)
✓ ژماره‌ی لاپه‌ره و قه‌واره (تعد اد صفحه و قطع):	۲٤۰ صفحه جیبی
✓ بڵاوکه‌ره‌وه (ناشر):	بڵاوکردنه‌وه‌ی کوردستان (انتشارات کردستان)

نرخی: ۶۰۰۰ تمه‌نه

شابک: ۲ ـ ۰۵۹ ـ ۹۸۰ ـ ۹۶۴ ـ ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 980 - 059 - 2

سەرەتا

«غیاث الدین» ئەبولفەتح عومەر کوڕی ئیبراهیم خەییام یەکە دانشمەند و فەیلەسووفی خۆرهەڵاتە، لە ناوەڕاستی سەدەی پێنجەمی هیجری لە شاری «نەیشاپوور» لە دایك بووە و لە هەوەڵی سەدەی شەشەمدا مردووە و لە گۆڕستانەکەی نەیشاپووردا نێژراوە.

دانشمەندی ناوبراو ئەمەندە زۆر تەرجەمەی حاڵی لەلایەن دانشمەندانی

خۆرئاوا و خۆرهەڵاتەوە، نووسراوە هیچ پێویست نابینم دوور و درێژ بە تان‌وپۆیا بچم و لە بنج و تیرە و ڕەگەز و ژیانی بنووسم، بەڵام لە ساڵی ١٩٤٩دا لەلایەن شاعری بەرزەوە «احمد حامد صراف» کتێبێکی بەناوی «تەرجەمە و تەئلیف» لەسەر عومەر خەییام نووسیوە. لام‌وایە لە هەموو نووسراوەکانی پێشوو ڕاست و دروستتر و دوور و درێژترە، هەر جۆرە زانینێك لە کار و کردەوەی حەکیمی ناودار خواهش بفەرمووی زۆر بە ڕێکوپێکی نووسراوە.

عومەر خەییام لە پێشا لە خۆرئاواوە ناوبانگی بەرز بووەوە چونکە شاعیری ناوداری ئینگلیز «فیتزگەراڵد» چەند ڕوباعییەکی بە ئینگلیزی گۆڕی؛ ئەو چەن

ڕوباعییە کارەساتێکی وای کرد ئەو شەرابە
کە عومەر خەییام لەکاتی ژیانا داوای ئەکرد
و بە ئاواتی نەگەی فیتزگرالّد بە ڕەنگی
دەرخواردی دا پارچە پارچە جومگەکانی
کە لەیەك ترازابوو و لەناو خاك و خۆڵی
گۆڕا ڕزابوو، سەرلەنوێ یەکی‌گرتەوە و
زیندوو بووەوە!. مەزهەبی تەناسوخەکەی
ڕاست دەرچوو لە جاران چاکتر هاتەوە
دنیا، لە هەموو یانەکانی ئاوروپادا لەلای
سەرەوە کورسی بۆ دانرا... بەڵێ فیتزگرالّدی
زیندوو عومەر خەییامی مردووی بە
ڕەنگی زیندوو کردەوە تا دنیا دنیابێ ئیتر
نەمرێ!

ئەگەر تۆزێ سەرنج لەم کار و بارە
بدەین زۆر باش دەرئەکەوێ کە عومەر
خەییامی مردووش شەربەتێکی

دەرخـــواردی فـــیتزگـــرالْد داوە کـــە لە خۆرهەلْات و خۆرئاوادا ناوبانگی وەکـوو خۆر بدرەوشـێتـەوە. کـردەوەی خـەییام لە کردەوەی گرالْد گەورەتر چونکە ئەو زیندوو بوو، مردووی زیندوو کردەوە، [بەلْام] ئەم مردوو بوو نەیهێشت ئەو لە دنیادا بمرێ، هەتا دنیا بمێنێ ئەمێنێ!. بەلْێ زۆر ڕاستە کە شاعیرێکی ئێران (رابیت کوردستانی) ئەلْێ:

دلیـران را پس از مـردن دلیـری بـیشتر گـردد
که چرم گرگ بعد از خود به پیل افکن سپر گردد

بەم وتارە بچووکە سەرەتاکەمان دوایی هێنا.

چۆن عومەر خەییامم کرد بە کوردی؟

هەرچەند تەماشای ئەو نووسراوانەم ئەکرد کە لە بابەت «خەییام»ەوە نووسراون سەرم سوڕئەما کە ئەم چەند چوار خشتەکییە بۆ بە چوار قوڕنەی دنیادا بڵاو بووەوە و بۆ بە هەموو زمانێك تەرجەمە کرا؟ جارێ ئەگەر بڵێین شاعیرێ وەکوو خەییام لە ئێرانا نەبووە ڕاست نییە؛ چونکە «سەعدی» شیرازی و «کەلیم»ی هەمەدانی و «شەوکەت»ی بوخاری و هتد... زۆر لەو شاعیرتر و پایە بەرزتر بوون. خۆ ئەگەر

بڵێین ئەم شێوەی چوار خشتەکییە کە سێ نیوەی موقەففا بێ و نیوەی چوارەم بێ قافیە بێ تەنها عومەر خەییام وای هێناوە، ئەمیش هەرچەند ئەوەندە ئیشێکی زۆر گەورە نییە چونکە ڕوباعی زادەی غەزەل و قەسائیدە و لە پێش خەییامەوە «باباتاهێر»ی هەمەدانی لەسەر ئەم شێوەیە ڕوباعیاتی وتووە، ئەوەندە هەیە کە ڕوباعیاتی باباتاهێر لەسەر وەزنی ڕوباعیاتی خەییام نییە بەڵام یەک شێوەیە.

زۆر بە بەریا ناچم تەماشام کرد، ڕوباعیاتی خەییام بە هەموو زمانێ تەرجەمە کراوە و هیچ کاتێ تەواو نابێ ساڵ لە ساڵ زیاتر شوعەرا و ئودەبا بە نەسر و نەزم پەیتا پەیتا تەرجەمەی تازە ئەکەنەوە، زۆرم لا گران بوو کە ئەم ڕوباعیاتە بە کوردی تەرجەمە نەکرێ.

ســـالّی ١٩٣٨ له «حـلّه» مـه‌ئموور زه‌راعـه‌ت بـووم بـڕیارم دا که بـه شـیعر ڕوبـاعیاتی نـاوبراو بگـۆڕم بـه کـوردی، هـه‌ندێ نـوسـخه‌ی عـومـه‌ر خـه‌ییامم له مه‌کته‌به‌کانی به‌غدا کڕی، له ناو هه‌موویانا نووسراوه‌که‌ی «حسین دانش»م هه‌ڵبژارد و ده‌ستم کرد به گۆڕینی. له سالّی ١٩٣٩دا تاقه یه‌ك کوڕم بوو مـرد زۆر نـاڕه‌حه‌ت و دڵگیر بووم ئیتر نه‌متوانی هیچی تر هۆشم به‌لای شیعره‌وه بمێنێ:

کی شعر ترانگیز و خاطر که حزین باشد
یك نکته در این معنی گفتیم و همین باشد

ده‌ربه‌ده‌ری و ناره‌حه‌تی یـه‌ك له‌سـه‌ر یه‌ك ڕووی تێکردم، به‌ڕاستی له زۆر کاتا له ژیان بێزار ئـه‌بووم. هـه‌تا ئـیمسالّ دیسـان نه‌قڵیـان کـردم بـۆ بـه‌غدا یـه‌ك دوو جـار

هـــاوڕێی خـــۆشـــەویستم مـــامۆســـتا «عـەلائەدین سـەجادی»م زیـارەت کـرد، «مومي إليه» زۆر بۆ بڵاوبوونەوەی شـیعر و ئەدەبی کوردی لە تەقەلادا بوو، بـە شـێوە جوانەکەی خۆی فەرمووی: با کـتێبـێکـی چیرۆکی بچکۆلە بنووسین، بڕیارم بۆ دا. لە پاشا پـێمووت کـە: ئـەگـەر هـەڵئـەسووڕێ ڕوبـاعیاتی عـومـەر خـەییام کـە (۲۱۶) ڕوباعییە تەرجەمەم کردووە چاپی بکە زۆر مەمنوون ئەبم، خوا هەڵناگرێ مەردانە هاتە پێشەوە و لێی وەرگرتم و دەستی پێ کرد.

تکـای تـایبەتی لە خـوێنـدەوارانـی خۆشەویست ئەکەم کە بە چـاوی لوتـف تـەماشا و لە نـاڕێکـی و نـەزانـینمان چاوپۆشی بفەرموون

سەلام

۱

این کوزه چو من عاشق زاری بوده است
در بند سرزلف نگاری بوده است
این دسته که بر گردن او می‌بینی
دستی است که در گردن یاری بوده است

ئەم گۆزە وەك من عاشقێ بوو زار
بە تاڵی زولفی یارێ گرفتار
ئەو دەستە ئێستە تەوقی ملیەتی
دەستێ بوو، کام دەست؟! دەستی ملی یار

٢

پیش از من و تو لیل و نهاری بوده است
گردنده فلك برای کاری بوده است
زینهار قدم به خاك آهسته نهی
کان مردمك چشم نگاری بوده است

بەر له من و تۆ شەو و ڕۆژێ بوو
چەرخی جەفاکار ئەهات و ئەچوو
بۆ سەر ئەم خاکە پێ بە ئەسپایی
دانێ، چاوەکەم، چاوی یاری بوو

۳

این کهنه رباط را که عالم نام است
وارامگه ابلق صبح و شام است
بزمی‌ست که وامنده‌ی صد جمشید است
قصریست که تکیه‌گاه صد بهرام است

ئەم کەلاوەیە کە دنیای نامە
ئارامگاهی بەیانی و شامە
بەزمێکە لە سەد جەمشید جێماوە
قەسرێکە تەکیەی سێ‌سەد بەهرامە

٤

آن قصر که بهرام در او جام گرفت
آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت
بهرام که گور می‌گرفتی همه عمر
دیدی که چگونه گور بهرام گرفت

ئه‌و قه‌سره که‌وا به‌هرام بوو خێوی
لانه‌ی ئاسکه، جێ ڕاوی ڕێوی
به‌هرام چۆن گۆڕی کرد به بریانی
گۆڕیش به‌هرامی واکرد به شێوی

٥

در هـــر دشـــتی کـــه لاله زاری بـــوده است
آن لاله ز خـــون شـــهریاری بـــوده است
هر بـــرگ بـــنفشه کـــه از زمـــین مـــی‌رویـــد
خـــالیست کـــه بـــر رخ نگـــاری بـــوده است

ئـــەو دەشـــتە کـــەوا هـــەر لالەزارە
گـــوڵاڵەی خـــوێنی چـــەن شـــەهریارە
وەنەوشەی ڕەنگ‌شین لە خـــاك دێـــتەدەر
دەنکـــە خـــاڵەکـــەی ســـەرگۆنای یـــارە

٦

افسوس که سرمایه ز کف بیرون شد
و از دست اجل بسی جگرها خون شد
کس ناید از آن جهان که تا پرسم از او
که احوال مسافران عالم چون شد

.....●.....

دەستمایەی عومرم لە دەستم دەرچوو
بە پەنجەی ئەجەل‌جگەر کون کون بوو
ناگەڕێتەوە کەسێ لەو دنیا
تا لێی بپرسین: ئەحوالی مردوو

٧

افسوس که نامه‌ی جوانی طی شد
وین تازه بهارِ شادمانی دی شد
آن مرغ طرب که نامی او بود شباب
فریاد ندانم که کی آمد، کی شد

نامه‌ی جوانیم پیری زوو دڕی
غونچه‌ی به‌هاری شادی هه‌ڵوه‌ری
ئه‌و مه‌له که‌وا ناوی جوانی بوو
که‌ی هات نازانم! که‌ی؟ بۆ کوێ فڕی؟

٨

یـــاران مـــوافـــق هـــمه از دست شـدند
در پـــای اجـل یکـان یکـان پست شـدند
خـوردیـم ز یك شـراب، در مـجلس عـمر
دوری دو ســـه پـیشتر ز مـا مست شـدند

یارانـی هـاوسه‌ر له ده‌ستم ده‌رچـوون
له ده‌ریـای شـینی ئـه‌جه‌ل سـه‌رنگوون
هه‌ر یه‌ك شه‌راب و هه‌ر یه‌ك مه‌جلیس بوو
بـــه‌ڵام دوو ده‌وره له مـــن زیـاتر بـوون

٩

گویند بهشت و حور عین خواهد بود
و آن‌جا می ناب و انگبین خواهد بود
گر ما می معشوقه پرستیم رواست
چون عاقبت کار همین خواهد بود

ئەڵێن لە بەهەشت حۆری و غیلمانە
شەرابی ئاڵ و هەنگوینی شانە
نان ئەو نانەیە ئەمڕۆ لە خوانە
بۆ خۆم هەڵگرم بۆ ئەو زەمانە

١٠

گـــردون ز زمـــین هـــیچ گـلی بـر نـارد
تـــا نشکـــند و بـــاز بـــه گـــل نسپارد
گـــــر ابـــر چـــو آب خـــاك را بـــردارد
تـــا حشـــر از او خـــون عـــزیزان بـــارد

گەردوون لە زەوی گـوڵ نـاکـا دیـاری
نـــەیسپێرێ بـــە خـاك، بـڕوانـە کـاری
هەور لە جیاتی ئاو، گەر خاك هەڵبگرێ
خـــوێنی نـــازاران خـــوڕزەم ئـــەباری

١١

ابـــر آمـد و بـاز بـر سـر سـبزه گـریست
بـــی بـــاده‌ی گـــلرنگ نـمی‌باید زیست
این سـبزه کـه امـروز تـماشاگـه مـاست
تـا سـبزه‌ی خـاك مـا تـماشاگـه کـیست

ڕەهـــێڵە ئـەکـا هـەوری بـەهاران
بـۆ سـەبزەزاری ڕوخسـاری یـاران
سـەیرانگـای مـنە، ئـیمڕۆ ئـەم سـەبزە
بۆ سـەبزەی ئـێمە کـێ دێـتە سـەیران؟

١٢

هر سبزه که در کنار جویی رسته است
گویی ز لب فرشته خویی رسته است
هان بر سر سبزه پا به خواری نه نهی
کان سبزه ز خاك لاله رویی رسته است

سه‌وزه‌گیای تازه لێوی جوێبار
سروچکه ئه‌ده‌ن ده‌می نه‌وبه‌هار
نامه‌ردت نه‌که‌ن سه‌رنجی بده‌ن
نیشانت ئه‌دا، تازه خه‌تی یار

۱۳

تا هشیارم طرب ز من پنهان است
ور مست شوم در خردم نقصان است
حالیست میان مستی و هشیاری!
من بنده‌ی آن که زندگانی آن است

له هۆشیاریما شادیم مه‌حاڵه
وەك له مه‌ستیما عه‌قڵم به‌تاڵه
حاڵێکه به‌ینی مه‌ستی و هۆشیاری
به‌نده‌ی ئه‌و که‌سه‌م ئه‌و حاڵه‌ی حاڵه

١٤

ای دل چو زمانه می‌کند غمناکت
ناگاه برود ز تن جان پاکت
به سبزه نشین خوش بزی روزی چند
زان پیش که سبزه بردمد از خاکت

ئه‌ی دڵ زه‌مانه غه‌می لێت ئه‌وێ
گیانی شیرینت ده‌رئه‌چێ شه‌وێ
خۆش بژی ئێمڕۆ له سه‌بزه‌زارا
به‌رله‌وه سه‌بزه‌ی خاکت سه‌رکه‌وێ

١٥

چـــون ابـــر بـــه نـوروز رخ لاله بشست
بـرخـيز و بـه جـام بـاده کـن عـزم درست
که این سبزه کـه امـروز تـماشاگـه تُست
فـردا هـمه از خـاك تـو مـی‌خواهـد رست

.....●.....

بەهەوری نەورۆز گـوڵ چـاوی شـۆریا
تـۆ و پـیاڵە و شـەراب، دامـێنی چـیا
ئـیمرۆ تـێر سـەیری سـەوزە گـیا بکـە
سـبحەی لە خـاکت سـەوز ئـەبێ گـیا

١٦

گـــویند کـــه دوزخـــی بـود مـردم مست
قـــولیست خـلاف، دل در آن نـتوان بست
گـر عـاشق، مست دوزخـی خـواهـد بـود
فـــردا بـاشد بـهشت هـمچون کـف دست

پێم‌ئه‌ڵێن دۆزه‌خ مه‌خسووس بۆ مـه‌سته
بـــه‌م واتـــه‌واتـــه قـــه‌ت دڵ مـــه‌به‌سته
گه‌ر عاشق و مـه‌ست بـچنه جـه‌هه‌ننه‌م
به‌هه‌شت چۆڵ و هۆڵ وه‌ك به‌ری ده‌سته

١٧

می خور که به زیر گل بسی خواهی خفت
بی‌مونس، بی‌رفیق، بی‌همدم و جفت
زینهار به کس مگو تو این راز نهفت:
هر لاله که پژمرد نخواهد بشکفت

مەی بخۆ ئێستە، ئەچیتە ژێر گڵ
بێ‌ڕۆح، بێ‌ڕەفیق، بێ‌هاودەم، بێ‌دڵ
زینهار ئەم سیڕە ئاشکرا نەکەی
کە پەژمورده بوو گەشکە ناکا گوڵ

١٧

می خور که به زیر گل بسی خواهی خفت
بی‌مونس، بی‌رفیق، بی‌همدم و جفت
زینهار به کس مگو تو این راز نهفت:
هر لاله که پژمرد نخواهد بشکفت

مەی بخۆ ئێستە، ئەچیتە ژێر گڵ
بێ‌ڕۆح، بێ‌ڕەفیق، بێ‌هاوەم، بێ‌دڵ
زینهار ئەم سیڕە ئاشکرا نەکەی
کە پەژمورده بوو گەشکە ناکا گوڵ

١٨

آنـــان کـه مـحیط فـضل و آداب شـدند
و ز جـــمع کـمال شـمع اصـحاب شـدند
ره زیـــن شب تـــاریك نـــبردنـــد بـــرون
گـــــفتند فســـانه و در خـــواب شـــدند

.....●.....

ئـــه‌و حـــه‌کـــیمانه کـــه ســـه‌رده‌فته‌رن
خـــاوه‌نی عـــیلم و فـــه‌زڵ و هـــونه‌رن
له‌م شـــه‌وه‌زه‌نگه ڕێـــیان ده‌رنـــه‌کـــرد
هه‌رچه‌ن هاتن، چوون هـه‌ر بێ‌خه‌به‌رن

١٩

قـــومـــی ز گـــزاف در غـــرور افـــتادند
قـــومـــی ز پـی حـور و قـصور افـتادند
مـــعلوم شـــود چـــو پـــردهـــا بـردارنـد
کـــز کـــوی تـــو دور، دور افـــتادند

قـــەومێ مـــەشغوولّی درۆ و دەلەســـە
قەومێ هەر حۆری و بـەهەشتیان بـەسە
ئـــەم پـــەردە لاچـــێ ئـــاشکرا ئـــەبێ
دوورن، زۆر دوورن ئـەو جـۆرە کـەسە

٢٠

قـــومـــی مـــتفکرنـد در مـذهب و دیـن
جـــــمعی مـــتحیرنـــد در شك و یـــقین
نـــــاگـــاه مـــنادی در آیـــد ز کـــمین:
که‌ای بـی‌خبران راه نـه آن است، نـه ایـن

قـــه‌ومێ خـــه‌ریکی مـه‌زهه‌ب و دیـنن
هـــــه‌ندێ دامـــــاوی شك و یـــه‌قینن
هـــاکـــاها جـــارچی ده‌نگـی هـه‌ڵبڕی
هـه‌مووتان کـوێرن ڕێـی ڕاست نـابینن

٢١

از آمـــدن و رفـــتن مـــا ســـودی کـــو؟
و از تـــار امـــید عـــمر مـــا پـــودی کـــو؟
در چـــنبر چـــرخ جـــان چـــندین پـــاکـــان
مـــی‌سوزد، خـــاك مـــی‌شود دودی کـــو؟

گـــەر هـــاتنی مـــن قـــازانـــجی تـــۆیە
تـــانی تـــەونی ژیـــن بـــۆچی بـــێ‌پـــۆیە
لەنـــاو چـــەنبەری چـــەرخا گـــیانی پـــاك
بـــۆچی بســـووتێ، بـــۆ ڕەنـــجەڕۆیە

٢٢

مـــرغـی دیـدم نشسـته بـربارەی طـوس
در پـــــیش نـــهاده کـــلەی کـــیکاوس
بـا کـلّه هـمی‌گفت کـه افسـوس افسـوس
کو بانگی جرس‌ها و کـجا نـالەی کـوس؟

مـــەلێکم بـــینی لەســەر قـەڵای تـووس
لە ژێر چنگیا بوو کـەللەی کـەیکاووس
بەکەللەی ئەگوت: ئەفسووس سەدئەفسووس
کوانێ دەنگی زەنگ؟ کوانێ نالّەی کووس؟

۲۳

تـــوبه مکـــن از مـــی اگـرت مـی‌باشد
صـــد تـــوبه‌ی نـــادمانه در پـــی بـاشد
گـــل جـــامه دران، بـــلبل نـــعره زنـــان
در وقت چـــنین تـــوبه روا کـــی بـــاشد

نـــه‌کـه‌ی تـۆ تـه‌وبه له مـه‌ستی بکـه‌ی
چونکه له‌و ته‌وبه سـه‌د تـه‌وبه ئـه‌کـه‌ی
گـــۆڵ گـــه‌شکه بکـا، بـولبول بـخوێنێ
تۆ و پیاڵه و شه‌راب، شیشه و جامی مه‌ی

٢٤

گل صبح‌دمی به خود بر آشفت، بریخت
با باد صبا حکایتی گفت، بریخت
بد عهدی چرخ بین که گل در ده روز
سر بر زد، غنچه کرد، بشگفت، بریخت

دەمەو بەیانێ گوڵ کەوتە گرین
وتی بە سەبا بە دڵی غەمگین:
سەیری مووڵەتی چەرخی بەدخوو کە
بۆ دە ڕۆژ غونچە، گوڵ و هەڵوەرین

٢٥

بـــنگر ز صـــبا دامـــن گـل چـاك شـده
بـــــلبل ز جـــمال گـــل طـــربناك شـــده
در سایه‌ی گل نشین، که بسـیار ایـن گـل
از خـــاك بـر آمـده است بـا خـاك شـده

.....

بـــه شـــنه‌ی سـه‌با گـوڵ پـه‌رده‌ی دڕی
بـــولبول بـــه نـــاڵه ده‌نگـــی هـــه‌ڵبڕی
له ســـایه‌ی گـــوڵدا دانـــیشه کـــه گـوڵ
ئـــه‌بێتۆ بـــه خـاك، له خـاك ده‌ر پـه‌ڕی

٢٦

فـــردا عـــلم نـــفاق پـــی خـــواهـم کـرد
بـا مـوی سـفید قـصد مـی خـواهـم کـرد
پـــیمانه‌ی عـــمر مـــن بـه هـفتاد رسـید
این دم نکـنم نشـاط، کـی خـواهـم کـرد؟

داری بـــه‌یداخـی نـیفاق پـه‌ی ئـه‌کـه‌م
به مووی سـپیمۆ مـه‌یلی مـه‌ی ئـه‌کـه‌م
پـــــه‌یمانه‌ی ژیـــنم گـــه‌یشته حـــه‌فتا
ئێستاکه نه‌یکه‌م فه‌رموو کـه‌ی ئـه‌یکه‌م؟

۲۷

یك چـــند بـه کـودکـی بـه اسـتاد شـدیم
یك چـــند بـه اسـتادی خـود شـاد شـدیم
پـــایان سـخن نگـر کـه مـا را چـه رسـد
چـــون آب در آمـدیم، چـون بـاد شـدیم

چەندێ خـەریکی ئـاو و گـڵ ئـەبووین
یـــا بـــە ســەر بـادا ئـەهاتین ئـەچووین
قســـە هـــەزارە هـــەر دووی بـــەکـــارە
وەکوو «ئاو» هاتین وەکوو «با» ئـەڕۆین

٢٨

آن‌ها کـه کـهن شـدند، آن‌هـا کـه نـونـد
هـــرکس پس از آمـــدن یکـــایك بـرونـد
ایـن کـهنه جـهان بـه کس نـماند جـاوید
رفـــــتند، رونـــد، دگـــر آیـــند و رونـــد

پـیر و جـوان و تـازه‌ی نـۆ تـۆ نـوێ
یه‌ك به دوای یه‌کدا هه‌ر ئه‌ڕوا، هـه‌ردێ
ئـه‌م دنـیا تـاسه‌ر بـۆ کـه‌س نـامێنێ
هه‌رچی بێ ئه‌ڕوا! ڕۆیی و چی لێ‌دێ؟

٢٩

رنـــدی دیـــدم نشســته بـر خـنك زمـین
نـه کـفر، نـه اسـلام، نـه دنـیا و نـه دیـن
نه حق، نه حقیقت، نـه شـریعت، نـه یـقین
انـدر دو جـهان کـه را بـود زهـره‌ی ایـن؟

ڕەنـــدێکم بـــینی لە ڕووی سـەرزەمین
بـــێزار لە دنـــیا، بـــێزارتـــر لە دیـــن
حـەق، حـەقیقەت، شـەرێعەت، یـەقین
لەلای وەك پووش بوو! ئێوەش وا بـژین

٣٠

ایـــن چـــرخ طـــاسیست نگـــون افـتاده
در وی هـــمه زیـــرکـــان زبـــون افـــتاده
در دوســـتی شـــیشه و ســـاغر نگـــرید:
لب بـــــر لب در مـــیان خـــون افـــتاده

گـــەردوون تـــاسێکی دەمـــەونخوونە
دانـــــا لە ژێـــریا زار و زەبـــوونە
سـەیری دۆسـتیی پـیاڵە و شـیشە کـەن
خـــوێن لە بـــەینیانا بـادەی گـوڵگوونە!

٣١

از منزل کفر تا به دین یك نفس است
در عالم شك تا به یقین یك نفس است
این یك نفس عزیز را خوش دار:
چون حاصل عمر ما همین یك نفس است

.....●.....

بەین کوفر و دین، هەناسەیەکە
ڕێی شك و یەقین، هەناسەیەکە
خۆش بژی دەمێ بەشۆخ و شەنگی
کە عومری شیرین هەناسەیەکە

٣٢

ای دل ز زمـــانه رســـم احســـان مـطلب
و از گـردش دوران سـر و سـامان مـطلب
درمـــان طـــلبی درد تـــو افـــزون گـــردد
بـــا درد بســـاز، هـــیچ درمـــان مـــطلب

دڵـه له دنـیا چـاکـه‌ی چـیت ئـه‌وێ؟
چۆن ئـاسوودەیی بـەر تـۆ ئـەکـەوێ؟
داوای دەرمان کەی دەردت زیاد ئـەکـا
دەرمـانت نـەوێ، بـە دەرد بسـرەوێ

٣٣

گـــاویست در آســـمان، نـامش پـرویـن
یك گـــاوی دگـــر نـــهفته در زیـر زمـین
چشـــم خـردت گشـای چـون اهـل یـقین
زیـــر و زبـــر دو گـــاو مشـــتی خـــربین

گـــایەك له ئـاسمان نـاوی پـەروینه
گـــایەك کـــولّەکـــەی ژێـری زەمـینه
بـــه چـــاوی خـــیرەد ســـەرەنجه بـده
مـــابەینی دوو گـــا کـــەرگەل بـبینه

٣٤

چون لاله به (نوروز) قدح گیر به دست
با لاله رخی، اگر تو را فرصت هست
می‌نوش به خرمی که این چرخ کبود
ناگاه تو را چو خاك گرداند پست

که نه‌وڕۆز گوڵی خسته سه‌ر په‌نجه
له‌گه‌ڵ دولبه‌ری پڕ لاروله‌نجه
شه‌راب بنۆشه ئه‌م چه‌رخه شینه
«قاروونی» فه‌وتان، گه‌نجی هه‌ر ڕه‌نجه

٣٥

در دل نـــتوان درخت انـــدوه نشـــاند
هـــمواره کـــتاب خـــرمـی بـاید خـوانـد
مـــی بـــاید خـــورد، کـام دل بـاید رانـد
پیداست که چند در جـهان خـواهـی مـاند

.....●.....

لە دڵـــدا، داری خـــەفەت مـــەڕوێنە
کـــتێبی عـــەشق ئـــەشعار بـــخوێنە
شـــەراب بـــنۆشە، پـــیاڵەی پـــەیاپەی
بـــە پـــیاڵەی لەبـــڕێز ڕیشـــەی دەربـێنە

٣٦

چـون آمـدنم بـه مـن نـبود روز نـخست
و ایـــن رفـتن بـی‌مراد عـزمـیست درست
بـــرخـــیز، مـــیان بـبند ای سـاقی چُست
که اندوه جهان به می فرو خـواهـم شست

کـــێ له هـاتندا پـرسی پـێ کـرا؟
خـــۆ له مـــردندا هـــەر بـــه زۆر بـــرا؟
نـامەرد هـەی ساقی شـەرابـێ تـێکه
بـــۆ دنـــیای تـاریك هـــەر مـەیه چـرا

٣٧

از درس عـــلوم جـــمله بـــه گـــریزی بـهْ
و انـــدر ســـر زلف دلبـــر آویـــزی بـــهْ
زان پـــیش کـــه روزگـــار خـــونت ریـــزد
تـــو خـــون قـــنینه در قـــدح ریـــزی بـهْ

له عـــیلم و فـــنوون لاده بـــه‌تاڵه
بـــه ئـــاڵی زوڵـــف، ئـــه‌و چـــاوه کـــاڵه
بـــه‌ر له‌وه ئـــه‌جه‌ل خـــوێنت بـــڕێژێ
خـــوێنی ســـوراحـــی بـــڕێژه پـــیاڵه

٣٨

بـر روی نکـوی و لب جـوی و مـل و ورد
تـا بـتوانـم عـیش طـرب خـواهـم کـرد
تـا بـوده‌ام و بـاشم و خـواهـم بـودن
می‌خورده‌ام و مـی‌خورم و خـواهـم خـورد

من و گوڵ‌ڕوخسار، سه‌وزه‌گیا و ناو گوڵ
هـه‌تا بـتوانـم کـه‌یف ئـه‌کـه‌م بـه دڵ
تـا بـبم، ئـه‌ژیم، ئـه‌بم، ئـه‌مێنم
خواردوومه، ئه‌یخۆم شه‌رابی سـه‌رچڵ

٣٩

ای دوست بیا تا غم فردا نخوریم
و این یك دمی عمر را غنیمت شمریم
فردا که ازین دیر کهن در گذریم
با هفت هزار ساله گان برابریم

ڕەفیّق قەت غەمی بەیانی مەخۆ
بەم تۆزە عومرە مەبە دەسخەڕۆ
ئەوانەی ئەژین حەفتا هەزار ساڵ
وەك یەکە لای من، من و ئەو و تۆ

٤٠

در دهـــر هـــر آن‌کـــه نـــانی دارد
و از بـــــهر نشست آشـــیانی دارد
نـــه خـادم کس بـود، نـه مـخدوم کسـان
گـو: شـاد بـزی کـه خـوش جـهانی دارد

ئـــەوەی له دونـــیا لەتـــێ نـــانی بـــوو
کـــــەلاوە کـــــۆنێ، ئـــــاشیانی بـــوو
پیاوی کەس نەبێ، کـەس پـیاوی نـەبێ
هـــەر ئـــەو ژیـــاوە، ئـــەو ژیـانی بـوو

٤١

گر ملك تو مصر، روم، چین خواهد بود
و آفاق زمین زیر نگین خواهد بود
خوش باش کزین جهان نصیب من و تو
ده گز کفن، دو گز زمین خواهد بود

.....●.....

با مولّکی تۆبێ میسر و ڕۆم و چین
له ژێر پێتا بێ سارای سه‌رزه‌مین
به‌شی من و تۆ هه‌ر وه‌کوو یه‌که
ده گه‌ز که‌فه‌ن و یه‌ك دوو گه‌ز زه‌مین

٤٢

ای بـــر ســـر ســـروران عـــالم فـــیروز
دانی کـه چـه وقت مـی بـود روح افـروز؟
یکشـــنبه و دوشـــنبه، ســـه‌شنبه و چـار
پـــنج‌شنبه و آدیـــنه و شـنبه؛ شب و روز

«شیرین» شیرینی فه‌رموو بـه خـه‌سره‌و
که که‌ی مه‌ی بـه ڕۆح ئـه‌بخشی بـره‌و؟
یه‌ك شه‌م، دووشه‌ممه، سێ‌شه‌ممه و چوار
پێنج‌شه‌ممه، جومعه، شه‌ممه، ڕۆژ و شه‌و

٤٣

عشـــقی کـــه مـــجازی بـــود آبش نـــبود
چـــون آتش نـــیم مـــرده تـــابش نـــبود
عاشق باید کـه ســال و مـاه و شب و روز
آرام و قـــرار و خـــورد و خـــوابش نـــبود

عـــەشقی مـەجازی عـەشقێکی وشکـە
وەکـــوو ئـــاگـری قـامیش و پـووشکە
عاشقی بـێ‌قەرار ڕۆژ و مـانگ و سـاڵ
خـــواردن و خـەوتن مـار و دووپشکـە

٤٤

امشب مـی جـام یك مـنی خـواهـم کـرد
خود را به دو جام مـی غـنی خـواهـم کـرد
اول سه طـلاق عـقل و دیـن خـواهـم داد
پس دخـــتر رز را بـــه زنـی خـواهـم کـرد

ئـیمشه‌و پـیاڵه‌ی یـه‌ك مـه‌نی ئـه‌کـه‌م
بـه دوو پـیاڵه مـه‌ی دڵ غـه‌نی ئـه‌کـه‌م
هه‌ر شه‌ش ته‌ڵاقی عـه‌قڵ و دیـن ئـه‌ده‌م
ئه‌وسا «کچی ره‌ز» خـوازبـێنی ئـه‌کـه‌م

٤٥

ای دل چـــو حـقیقت جـهان هست مـجاز
چندین چه بری خـواری از ایـن رنـج نـیاز
تـــن را بـــه قـضا سـپار و بـا وقت بسـاز
کـه ایـن رفـته قـلم ز بـهر تـو نـاید بـاز

دنـــیا بـــه تـه‌حقیق هـه‌ووی مـه‌جازه
راز و نـــــیازی تـــــیادا مـــــه‌خوازه
ســینه‌ت قـــه‌ڵغانی تـــیری قـــه‌زا بـــێ
قـــه‌ڵه‌م چـــی نـــووسی، تـێپه‌ڕی تـازه

٤٦

زان پیش که غمهات شبیخون آرند
فرمای که: تا باده‌ی گلگون آرند
تو زر نه‌ای غافل نادان که ترا
در خاك نهند، باز برونت آرند

بەر لەوە کە غەم بکا شەبیخوون
پەیا پەی تێکە، تۆ بادەی گوڵگوون
خۆ تۆ ئاڵتوون نیت هەی قەڵبی نادان
جارێ تر لە خاك نابینی دەرچوون

٤٧

بـــر ســـنگ زدم دوش ســـبوی کـــاشی
ســر مست بـودم کـه کـردم ایـن اوبـاشی
بـــا مـــن بـــه زبـــان حـال گـفت سـبو:
من چو تو بدم، تو نـیز چـون مـن بـاشی

قـاپێکی شـووشەم دا لەبـەرد، بـوو ورد
مەستو سەرخۆش بووم، زۆر نابەجێمکرد
شکـــا، زرەی هـات، زیـرانـی و وتـی:
پیاوێ بووم وەك تۆ، خاوەن زەد و خورد

٤٨

هـــر گـه کـه بـنفشه جـامه در رنگ زنـد
در دامـــن گـــل بـــاد صـــبا چـنگ زنـد
هشـــیار کســـی بـــود کـــه بـا سـیمبری
مـــی‌نوشـد و جـام بـاده بـر سـنگ زنـد

کـــاتێ وەنـــەوشە ڕەنگ شـین هـەڵێنێ
شـــنەشن شـــەماڵ گـــوڵ ئـــەجووڵێنێ
هـــوشیار کـــەسێکە هـــاوشانی دولبـەر
شـــەراب بـــنۆشێ، شـــیشە بشکـــێنێ

٤٩

دوران جـــهان بـی مـی سـاقی هـیچست
بـــی‌زمـــزمـه‌ی نـای عـراقـی هـیچست
هـــر چـــند در احـــوال جـــهان مـی‌نگرم
حاصل هـمه عشـرتست، بـاقی هـیچست!

دنـــیا بـێ مـه‌ی و بـێ سـاقی هـیچه
بـێ زه‌مـزه‌مه‌ی نـای عـێراقـی هـیچه
ســـه‌راپـــا دنـــیا ســـه‌رنجه ئـه‌ده‌م
حـــاسڵ عـــوشره‌ته، مـــاباقی هـیچه

٥٠

ابـــــریق مـــــی مـــرا شکســـتی ربّـــی
بـــــر مـــــن درِ عـــیش را بـــبستی ربّـــی
بـــــر خـــاك فگـــندی مـــی گـلگون مـرا
خاکم بـه دهـن مگـر تـو مسـتی ربّـی؟!

شـــووشه‌ی شـــه‌رابت شکـــانم خـــودا
داتـــــخست ده‌روازه‌ی ژیـــانم خـــودا
مـــن لێـــمدا کـــه‌چی وا تـۆی گـرتووه
قـــڵپ قـــڵپ شـــه‌رابت ڕژانـــم خـــودا

٥١

نـــا کـــرده گـــناه در جـــهان کـــیست بگـــو؟
آن‌کس که گنه نکـرد چـون زیست بگـو؟
مـــن بـــد کـــنم و تـــو بـــد مکـــافات دهـــی
پس فرق مـیان مـن و تـو چـیست بگـو؟

کـــێ گـــوناه نـــاکـــا؟ کـێیه پـێم بـڵێ
هیچ کـه‌س، بـێ گـوناه کـێیه پـێم بـڵێ
که من به‌د بکه‌م، تۆش هه‌ر بـه‌د بکـه‌ی
فـــه‌رقی مـــن و تـــۆ چـــییه پـێم بـڵێ؟

٥٢

صـــــیاد ازل کـــــه دانـــــه در دام نـــــهاد
صـــــیدی بگـــرفت آدمش نـــام نـــهاد
هـــر نـیك و بـدی کـه مـی‌رود در عـالم
او مـــی‌کند و بـــهانه بـــر عـــالم نـــهاد

سـه‌ییادی ئـــه‌زه‌ل داوی نـــایه‌وه
دانـــه‌ی بـــۆ ئـــاده‌م خســـته کـــایه‌وه
فـــیتی خـــۆیه‌تی، عـــاله‌م بـــه‌د نـــاوه
«نَـــعم» بـــه‌هانه بـــه «بَـــلیٰ»یـــه‌وه

٥٣

در گـــوش دلم گـفت فـلك پـنهانی:
حکـم کـه قـضا بـود ز مـن مـیدانـی؟
در گـردش چـرخ اگـر مـرا دست بُـدی
خـود را بـرهـاندمی ز سـرگـردانـی!

.....●.....

دای بـه گـوێی دڵـدا فـه‌ڵه‌ك پـه‌نهانی
تـۆ چـه‌وت و چـێڵی له مـن ئـه‌زانـی
له‌م ده‌وره و پـێچه گـه‌ر ده‌سـتم ئـه‌بوو
خـۆم نـه‌جات ئـه‌دا له‌سـه‌رگه‌ردانـی

٥٤

گـــر مـــن ز مـــی مـغانه مســتم هســتم
گـــر کـــافر گـــر بت پـــرســـتم هســـتم
هـــر طـــائفەای بـــه مـــن گـمانی دارنـد
من زان خـودم، چـنان چـه هسـتم، هسـتم

ئـــەگـــەر بـێ دینم، گـــەر بـــێ ئیمانم
ئـــەگـــەر ســـەرخۆشی مـەیخانەکـانم
هـــەرکەس بـــە ڕەنگـێ لە مـن تـێئەگـا
مـنیش هـەر ئـەوەم کـە خـۆم ئـەیزانـم

٥٥

بـــــر رهگـــــذرم هـــزار جـــا دام نـــهی
گـــوی کـــه بگـــیرمت اگـــر گـام نـهی
یك زره ز حکـم تـو جـهان خـالی نـیست
تـــو حکـــم کـــنی و عـــاصیم نـام نـهی

ڕێـــبازم هـــهموو بـــه «داو» تـــهنراوه
بـــۆ هـــهر لا بـــڕۆم ڕێـــم لێ گـــیراوه
دنـــیا وهك هـــهوا پـــڕه له حـــوکمت
حوکم تۆ ئه‌یکه‌یت، مـن عـاسیم نـاوه!

٥٦

از آب، گـلم سـرشـته‌ای، مـن چـه کـنم؟
وین پشم و قصب تو رشته‌ای من چه کنم؟
هر نیك و بدی کـه از مـن آیـد بـه‌وجـود
تو بر سر مـن نـوشـته‌ای، مـن چـه کـنم؟

مـنت دروست کـرد له گـڵ و له ئـاو
خـوری و قـامیشت هـۆنده‌وه تـاوتاو
چاکـه، خـراپـه، هـه‌رچی کـه ئـه‌یکه‌م
یه‌ك یه‌ك تۆ نووسیت، من ئه‌که‌ی به‌دناو

٥٧

آورد بـــه اضـــطرارم اول بـــه‌وجـــود
خـــبر حـــیرتـــم از حـــیات چـــیزی نـــفزود!
رفـــتیم بـــه اکـــراه، نـــدانـــیم چـــه بـــود:
زیـــن آمـــدن و بـــودن و رفـــتن مـــقصود؟

زۆر بـــه پـــه‌له پـــه‌ل بـــۆ دنـــیا هـــاتم
حـــیره‌تی زیـــاد کـــرد ده‌وره‌ی حـــه‌یاتم
نه‌مزانی چی بوو مه‌قسوودی گـــه‌ردوون
له‌م هـــاتوچۆیه، بـــوون و مـــه‌ماتم

٥٨

جامیست که عقل آفرین می‌زندش
صد بوسه ز مهر برجبین می‌زندش
وین کوزه‌گری دهر چنین جام لطیف
می‌سازد، باز بر زمین می‌زندش!؟

وجوود جامێکه عەقڵ ئەنوێنێ
خیرەد لە لێوی سەد ماچ ئەسێنێ
سەیرە شیشەگەر ئەم شیشە جوانە
بۆ دروست ئەکا؟ بۆ ئەیشکێنێ؟!

٥٩

با یار چو آرمیده باشی همه عمر
لذات جهان چشیده باشی همه عمر
هم آخر عمر رحلتت باید کرد!
خوابی باشد که دیده باشی همه عمر!

عومرت له‌گه‌ڵ یار گه‌ر به‌سه‌ر بێنی
هه‌موو هه‌ر به ناز بۆسه بسێنی
ئاخری ئه‌مری، هه‌ر ئه‌بێ بڕۆی
دونیا خه‌وێکه ساتێ ئه‌یبینی!

٦٠

از گـــردش ایـــن دایـــرەی بـــی‌پایان
بـــر خـــورداری دو نـــوع مـــردم را دان:
یـــاباخبری تـــمام از نـــیك و بـــدش
یـــا بـــی‌خبری از خـــود و از حـــال جـــهان!

دووکـــەس لەم دنـــیا ئـــیشیان تـــەواوە
چـــەرخ وەکـــوو خـــەڕەك لایـــان ســـواوە
یـــــەك: خـــــەبەرداریّ تـــەواو تـــێگا
دوو: بـــیّ‌خەبەربیّ لەم بـــەن و بـــاوە!

٦١

گردون نگری ز عمر فرسوده‌ی ماست
جیحون اثری ز اشك آلوده‌ی ماست
دوزخ شرری ز رنج بیهوده‌ی ماست
فردوس دمی ز وقت آسوده‌ی ماست

گەردوون تاقێکی عومری تاڵمانه
جەیحوون فرمێسکی ئەشکی ئاڵمانه
بەهەشت ساتێکی شادی ژیانه
دۆزەخ پزیسکەی ناڵەی ناڵمانه

٦٢

یك نان به دو روز اگر شود حاصل مرد
و ز کوزه‌ی شکسته دمی آب سرد
مأمور کسی چرا باید بود
یا خدمت چون خودی چرا باید کرد؟

بە دوو ڕۆژ نانێ پەیدا بکا پیاو
گۆزە شکاوێ لەگەڵ دوو قوم ئاو
بۆچی خزمەتی ئەم و ئەو بکا؟!
وەیا مەئموور بێ درۆ و چاو و ڕاو

٦٣

از جـــرم حـــضیض خـــاك تـا اوج زحـل
كـــردم هـــمه مشكـــلات گـردون را حـل
بـــرون جســـتم ز بـند هـر مكـر و حـیل
هـــر بـــند گشـاده شـد مگـر بـند اجـل

له نـەرمی زەوی تـا بـەرزی «زوحـەل»
چەن گرێ هەبوو یەك یەك كـردم حـەل
له مەكـر و حـیله دەرچـووم پـەله پـەل
وەك خـۆی مـایەوە مـوشكیلی ئـەجەل

٦٤

ای مـــفتی شـــهر از تـــو پـــرکـــارتـــریم
بـــا ایـــن هـــمه مســـتی ز تـــو هشـــیارتـــریم
تو خون کســان خـوری و مـا خـون رزان!
انـــصاف بـــده کـدام خـون خـوارتـریم؟

ئـــێمه، ئـه‌ی مـوفتی! زۆر بـێ‌ئازارین
که زۆر سه‌رخۆش بین زیاتر بـێدارین
تۆ خوێنی که‌س و ئێمه‌ش خـوێنی ڕه‌ز
هه‌ردوو ئه‌یخۆینۆ، کێمان خوونخوارین؟

٦٥

مـــاییم خـــریدار مـــی کـــهنه و نـــو
وانگـــاه فـــروشـــنده‌ی جـنت بـه دو جـو
دانی که پس از مرگ کـجا خـواهـی رفت؟
می پـیش مـن آر، هـر کـجا خـواهـی رو

.....●.....

مـــنم مشـــته‌ری مـــه‌یی کـــۆنه و نـــۆ
ئـــێمه بـــه‌هه‌شتمان داوه بـــه دوو جـــۆ
بۆ من شـه‌راب و تـۆ دنـیا و بـه‌هه‌شت
بـــۆ هـه‌ر لا ئـه‌ڕۆی فـه‌رموو زوو بـڕۆ

٦٦

یـــارب تـــو جـــمال آن مـــه مـــهرانگـــیز
آراســـــته بـــــه ســـــنبل عـــــنبربیز
پس حکم هـمی کـنی کـه: در وی مـنگر!
این حکـم چـنان بـود کـه: کـجدار مـریز!

جوان دروست ئەکەی نـاسکتر لە گـوڵ
ئەگریجە و پەرچەم، عەنبەر و سـونبوڵ
نابێ سـەیری‌کەم، سـەیرە ئـەم حـوکمە
«دێزە هـەڵ نـەچێ بـێتە کـەف و کـوڵ»

٦٧

افـــلاك كـــه جـــز غـــم نـــفزايـــند دگـــر
نـــــنهند بـــــه‌جا تـــا نـــربايند دگـــر
نـــــاآمدگان اگـــر بـــدانـــند كـــه مـــا
از دهـــر چـــه مـــى‌كشيم، نـــايند دگـــر

فـــــەلەك لافـــاوى غـــەم هـــەڵئەسێنێ
يـــەكـــێ لائـــەدا، يـــەكـــێ ئـــەفڕێنێ
مەعدووم بزانـێ ئەحوالـى مـەوجوود
بۆ ســەر ئـەم دنـيا كـێ پـێ هـەڵدێنێ؟

٦٨

مـــا خـرقـه‌ی زهـد بـر ســر خُـم کـردیـم
و از خـــاك خـــرابـــات تـــیمم کـــردیـم
شـــــاید بـــــه در مـــیکده‌ها دریـــابیم:
آن عـــمر کـه در مـدرسـه‌ها گـم کـردیـم

خه‌رقه‌م سه‌رپۆشی سه‌ر سه‌ری خـومه
خـــۆڵی مـه‌یخانه‌م بـۆ تـه‌یه‌ممومه
جـێ شـه‌وی مـنه گـۆشه‌ی مـه‌یخانه
ڕێگـه‌ی مـزگه‌وتم بـه ڕۆژ لێ گـومه

٦٩

عمرت چه دوصد بود، چه سیصد، چه هزار
ز این کهنه سرا برون برندت ناچار
گر پادشهی و اگر گدای بازار
این هر دو یك نرخ بود آخر کار

عومرت دووسه‌د بێ سێ‌سه‌د بێ، هه‌زار
له‌م وێرانه‌یه ده‌رئه‌چی ناچار
هه‌ردوو یه‌ك نرخه، هه‌روه‌کوو یه‌که
پاشای شاران بی یا گه‌دای بازار

٧٠

گـــویند بـــهشت و حـور و کـوثـر بـاشد
جوی مـی و شـیر و شـهد و شکـر بـاشد
یك جـام بـــده بـــه یـــاد آن ای ساقی
نـــــقدی ز هـــزار نســـیه بـــهتر بـــاشد

ئه‌ڵێن له بـه‌هه‌شت حـۆری و کـه‌وسه‌ره
جـۆگـه‌ی شـه‌راب و شـیر و شـه‌کـه‌ره
جـامێ شـــه‌رابـــم بـــۆ تـــێکه ساقی!
حـازر بـێ کـه‌م بـێ له‌قـه‌رز چـاکـتره!

٧١

یك جرعه‌ی می، ملك جهان می‌ارزد
خشت سر خُم، هزار جان می‌ارزد
آن كفه كه لب ز می به دو پاك كنند
حقا كه هزار طیلسان می‌ارزد

.....●.....

دڵۆپێ شەراب دونیا ئەهێنێ
خشتی سەر كووپە، ڕۆح ئەجوولێنێ
ئەو پەشتەماڵە لێوی پێ ئەسڕن
قیمەتی هەزار بەرماڵ ئەشكێنێ

٧٢

ایـــن اهـــل قـبور خـاك گشـتند و غـبار
هـــــر زره ز هـــــر زره گـــرفـــتند کـــنار
آه این چه شرابـیست کـه نـاخورده درست
بـی‌خود شـده، بـی‌خبرنـد از هـمه کـار؟!

مردووی قه‌برستان بوون به تۆز و خـاك
زه‌ڕه‌ له زه‌ڕه‌ تـــــرازان تـــاك تـاك
وای له‌م شـــه‌رابـــه هـه‌ر بـه یـه‌ك پـیاڵه
بێ‌خه‌به‌ر، بێ‌هۆش عـاله‌م بـوو هـیلاك

۷۳

آن‌گـــه کـــه نـــهال عـــمر مـــن کـــنده شـــود
و اجـــــزام ز یکـــدگر پـــراکـــنده شـــود
ور زان که صـــراحـــی‌ای کـــنند از گـــل مـــن
حـــالی کـــه پـــر از مـــیش کـــنی زنـــده شـــود

کـــه‌ی گـــه‌ڵای عـــومرم له دار تـــرازا
جـــومگه‌م یـــه‌ك له یـــه‌ك داخـــزا، ڕزا
خـــاکـــم ســـوراحـــی بکـــه‌ن پڕ له مـــه‌ی
پـــژمه‌یه‌ك ئـــه‌کـــه‌م، هـــه‌ڵئه‌ستم ئـــازا

٧٤

بـــر خـــیز مـــخور غـــم جـــهان گـذران
خوش بـاش، دمـی بـه شـادمانی گـذران
در طـــبع جـــهان اگـــر وفـــای بـــودی
نـــوبت بـــه تـو خـود نـیامدی از دگـران

هـــەڵسه غـــەم مـــەخۆ، دنـیا وەك بـایه
بـــه شـــادی بـــژی، دەرچـــۆ لەم کـایه
گـــەر دنـــیا ســـەری وەفـــای بـــوایـه
لەبـــەر خـــەڵق نـــۆرە بـــۆ ســـەر تـــۆ نـایه

٧٥

ایـــن چـرخ فـلك بـهر هـلاك مـن و تـو
قـــصدی دارد بـــه جـان پـاك مـن و تـو
بـر سـبزه نشـین، پـیاله کش، دیـر نـماند
تـــا سـبزه بـرون دمـد ز خـاك مـن و تـو

گـــیانه دوشـــمنه ئـــەم چـــەرخه پـیره
دوشـــــمنی گـــیانی پـــاشا و وەزیـــره
کـۆڕی بـه حـەڵقه لەسـەر سـەوزه گـیا
هـــاکـــا له خـــاکت گـیا دای زنـجیره

٧٦

با سرو قدی تازەتر از خرمن گل
از دست مده جام می و دامن گل
زان پیش که ناگه شود از گرگ اجل
پیراهن عمر تو چو پیراهن گل

لەگەڵ یارێکدا وەك خەرمانەی گوڵ
بگرە شەراب و شیشە، گوڵ و موڵ
بەر لەوەی گورگی ئەجەل کراست
بدڕێنێ، بدڕە تۆ دامانی گوڵ

٧٧

ساقی، گل و سبزه بس طربناك شده است
در یاب که: هفته‌ی دگر خاك شده است
می نوش و گلی بچین که تا در نگری:
گل خاك شده است و سبزه خاشاك شده است

ساقی! سه‌وزه‌گیا و گوڵ تێك‌ئاڵاوه
تێپه‌ڕی به‌هار حه‌وت ڕۆژی ماوه
شه‌راب بنۆشه، سبحه‌ی ئه‌یبینی
گوڵ، خاك، گیا، درك، سه‌بزه فه‌وتاوه

٧٨

در دایـــــره‌ی ســـپهر نـــا پـــیدا غـــور
می نوش به خوش‌دلی که دور است به جور
نـــوبت چـــو بـــه دور تـــو رسـد آه مکـن
جـامیست کـه جـمله را چشـانند بـه دور

دائـــیره‌ی گـــه‌ردوون بـــه‌حری بـــێ‌بنه
شـــه‌راب بـــنۆشه، چـــه‌رخ دوشـــمنه
ده‌ور ئـه‌دا ئـه‌جه‌ل، ده‌وره‌ت دێـــته‌سه‌ر
شـــه‌رابـــی مـــه‌رگ چـــاره‌ی چـه‌شتنه

٧٩

بـــــردار پـــــیاله و ســـبو، ای دلجـــو
بـــــرگـــرد بگـــرد ســـبزه‌زار و لب جـــو
کـــه ایـــن چـرخ بسـی قـد بـتان مـهْ رو
صـــد بـــار پـیاله کـرد و صـد بـار سـبو

سـوراحـــی و پـیالّه یـاری دلّ نـازدار
هـــه‌لّگره بـــرِوّین، بـــوّ گـویّ‌سه‌بزه‌زار
له قـــه‌د و بـــالّای یـاران ئـه‌م چـه‌رخه
سه‌د بار پیالّه‌ی کرد، سوراحی سه‌دجار

٨٠

طـبعم هـمه بـا روی چـو گـل پـیونـدد
دسـتم هـمه بـا سـاغر مُـل پـیونـدد
از هـر چـیزی نـصیب خـود بـردارم
زان پـیش کـه جـزءهـا بـه کـل پـیونـدد

تەبعم لەگەڵ ڕووی وەك گوڵ تێکەڵ بێ
دەست و پیاڵە، گوڵ چڵ تێکەڵ بێ
من لە هەر باغێ گوڵێ ئەچنم
بەر لەوە ئەجزام بە گڵ تێکەڵ بێ

۸۱

اسرار ازل را نه تو دانی و نه من
و این حرف (معما) نه تو خوانی و نه من
هست از پس پرده گفتگوی من و تو
چون پرده برافتد نه تو مانی و نه من

.....●.....

سه‌تری ئێزه‌دی هیچمان نایزانێ
هه‌روه‌ك مه‌ته‌ڵه، کێ هه‌ڵی دێنێ؟
له‌پشت پرده‌وه گفتوگۆمانه
ئه‌و پرده لاچێ، که‌سمان نامێنێ

٨٢

بســـیار بگشـــتیم بگشـــتی در و دشت
انـــدر هـــمه آفـــاق بگشـــتیم بـــه گشت
کس را نشـــنیدیم کـــه آیـــد زیـــن راه
راهـــی کـــه بـــرفت راهـــرو بـــازنگشت

ئـــێمه زۆر گـــەڕایـــن بـــه دەر و دەشـــتا
دنـــیام پشکـــنی ورد ورد لە گـــەشتا
بـــە دوو چـــاو نـــەمدی تـــاقە ڕێـــبواڕێ
بە دوو گوێش نـــەمبیست بـــێتەوە هـــێشتا

٨٣

اجـــزای پـــیاله کـــه در هـــم پـــیوست
اشکســـــتن او کـــــجا روا دارد مست؟
چندین سرو ساق نـازنـین و کـف و دست
از مهر که پیوست؟ بـه کـین کـه شکست؟

ئـــەو پـــیاڵە کـــەوا دە پـــوول ئـــەهێنێ
سەرخۆش مەستیش بێ هەر نـایشکێنێ
ئـــەم ســـەر و دەست و پـــەنجە شـــیرینە
کـــردگار بـــۆ ئـــەیکا و هـــەڵیەوەرێنێ

٨٤

مـــاییم درافـــتاده چـــون مـــرغ بـــه دام
دل خســـــته‌ی روزگـــار، آشـــفته مـــدام
سر گشـــته در ایـــن دایـــره‌ی بـــی در و بـــام
نـــا آمـــده بـــر مـــراد، نـــا رفـــته بـــه کـــام

کـــــه‌وتینه داو و دۆزاخـــه وه‌ك مـــه‌ل
هـــه‌ر فـــرته فـــرت و داخ و پـــه‌له پـــه‌ل
گـــیرۆده‌ی دنـــیای بـــێ‌درگا و بـــانین
هـــاتین بـــێ مـــوراد ئـــه‌ڕۆین بـــێ ئـــه‌مه‌ل

٨٥

دارنـــده چـــو تـــرکـــیب طـبایع آراست
از بهر چه او فگندش اندر کـم و کـاست؟
گر نیك آمد، شکســتن از بــهر چـه بـود؟
ور نیك نیامد این صـور، عـیب کـراست؟

.....●.....

له ڕێك‌خســـتندا زاتـــی کـــردگار
بـــۆ تـــه‌بائیعی دانـــا نـــاهه‌موار
گـــه‌ر ڕێکـــوپێکه شکـــانی له چـــی؟
وه‌گـــه‌ر نـــاڕێکه، کـــێیه گـــوناهکار؟

٨٦

هـر چـند کـه رنگ و بـوی زیـباست مـرا
چـــون لاله رخ و چـو ســرو بـالاست مـرا
مـعلوم نشـد کـه در طـرب‌خـانه‌ی خـاك
نـــــقاش ازل بـــهر چـــه آراست مـــرا؟

هه‌رچه‌ند ڕه‌نگ و ڕووم، جوان و ڕه‌نگینه
بـــاڵا وه‌ك ســه‌رو و ڕوومـه‌ت نـه‌سرینه
بـــه‌ڵام نـــازانـــم بـــۆ له دنـیادا
وا ڕازامـــــه‌وه، بـــۆ لام شـــیرینه؟

٨٧

آغـــاز روان گشـــتن ایـــن زریـــن طـــاس
و انـــجام خـــرابـــی چـنین نـیك اسـاس
دانســـته نـــمی‌شود بـــه مـــعیار عـقول
ســـنجیده نـــمی‌شود بـــه مـقیاس قـیاس

له گـــه‌رد و خـولی ئـه‌م چـه‌رخه شـینه
یـــا بـــۆ تـــێکچوونی ئـه‌م سـه‌رزه‌مینه
مـــه‌حه‌کـــی عـقل و تـرازووی قـیاس
قـــه‌ڵبه، ســـه‌ر ئـــه‌کـــا! فـه‌رموو بـیبینه

٨٨

شادی بطلب کە حاصل عمر دمیست
هر زرە ز خاك کیقبادی و جمیست
احوال جهان و اصل این عمر کە هست
خوابی و خیالی و فریبی و دمیست

کەیف بکە، ژیان نەفەس دانێکە
یەك زەرەیە لە خاك نەوشیروانێکە
ئەحوالی دنیا و ژیانی هەموو
خەو و خەیاڵ و تەفرەدانێکە!

٨٩

یك هـــفته شـراب خـورده بـاشی پـیوست
هـان تـا نـدهی بـه روز (آدیـنه) ز دست
در مـــذهب مـا شـنبه و آدیـنه یکـیست
جـــبار پـــرست بـــاش نـــه روز پـــرست

هـــه‌ر هـــه‌فته بـــخۆ شـرابـی ڕه‌نگـدار
له ده‌ست ده‌ر نه‌که‌ی جومعه سه‌د زینهار
له لای من جومعه و شه‌ممه وه‌ك یـه‌کـه
یـــه‌زدان‌پـــه‌رستم نـــه وه‌ك ڕۆژگـــار!

٩٠

ساقی قدحی کـه کـار عـالم نـفسی است
گر شادی ازو یك نفس آن نیز بسـی است
خوش باش به هرچه پیشت آید که جـهان:
هرگز نشود چـنان‌چه دلخـواه کسـی است!

شـه‌رابـێ، دنـیا هـه‌ر یـه‌ك نـه‌فه‌سه
یـه‌ك نـه‌فه‌س شـادی له‌لای مـن بـه‌سه
چوون هات گه‌ردشی گه‌ردوون، بسـازه
چونکه چه‌رخی چه‌رخ به‌رعه‌کسی که‌سه

۹۱

زان پیش که از زمانه تابی بخوریم
با یکدگر امروز شرابی بخوریم
که این چرخ فلك به وقت رفتن ما را
چندان ندهد امان که آبی بخوریم!

بەرلەوە یەك یەك لەدنیا بڕۆین
ئەمڕۆ پێکەوە شەرابێ بخۆین
وەختی ڕۆینمان چونکە ئەم چەرخە
وچانمان نادا دەم و چاو بشۆین!

٩٢

یـــارب تـــو کـــریمی و کـــریمی کـــرم است
عـــاصی ز چـــه رو بـــرون ز بـــاغ ارم است
بـــا طـــاعتم ار بـــبخشی آن نـــیست کـــرم!
بـــا مـــعصیتم اگـــر بـــبخشی کـــرم است

بـــه‌خشنده‌گـــی تـــۆ له عـــاله‌م بـــاوه
عـــاسی له بـــه‌هه‌شت بـــۆ ده‌رکـــراوه؟
به‌هه‌شت به تاعه‌ت له کـــوێ بـــه‌خشینه؟
له‌گـــه‌ڵ گـــوناهدا بـــه‌خشین، تـــه‌واوه

۹۳

گـر گـل نـبود نـصیب مـا خـار بس است
ور نـور بـه مـا نـمی‌رسـد نـار بس است
گـــر خـــرقـــه و خـــانقا، شـــیخی نـبود
نـــــاقوس و کـــــلیساو زنـــار بس است

ئـه‌گـه‌ر گـولّ نـه‌بێ هـه‌مه درِك و خـار
وه‌گـــه‌ر نـوور نـه‌بێ زۆره گـریه و نـار
خـــه‌رقه، خـــانقا، شـــێخم گـــه‌ر نـــییه
هـــه‌یه نـــاقووس و کـــه‌لیسا و زونـــنار

٩٤

برخیز، بـده بـاده چـه جـای سـخن است؟
که امشب دهن تنگ تـو روزیِ مـن است
مـا را چـو رخ خـویش مـیِ گـلگون ده
که این توبه‌ی من چو زلف تو پر شکن است

هـەڵسه شـرابێ، وەخت نـەماوه
دەمـی تـەنگی تـۆم ڕۆزی بـڕاوه
شـرابێ ئـاڵ بـێ، وەك گـوڵی کـوڵمت
تەوبەم وەك زوڵـفت: چین چین شکـاوه

٩٥

مـــی‌خوردن و گـــردی نـیکوان گـردیـدن
بـــەْ زان کـــه بـــه رزق زاهـدی ورزیـدن
گـر عـاشق مست دوزخـی خـواهـد بـود
پس روی بـــهشت کس نـخواهـد دیـدن!

شـــەراب نـــۆشین و هـاوشانی دولبـەر
چـاکـــتره له ڕیـای زاهـدی نـوێژکەر
گەرِ عـاشق و مـەست بـچنه جـەهەنم
بەهەشت چوڵ و هۆڵ، لەم سەر تا ئەوسەر

٩٦

تا کی ز چراغ مسجد و دودی کنشت؟
تا کی ز زیان دوزخ و سود بهشت
رو بر سر لوح بین که استاد قضا
اندر ازل آن‌چه بودنی بود نوشت

تاکه‌ی بۆ مزگه‌وت، یا بۆکه‌نشت چوون؟
تاکه‌ی بۆ به‌هه‌شت له دۆزخ ده‌رچوون؟
بڕۆ ببینه: سه‌ر له‌وحه‌ی قه‌زا
چی بوو له ئه‌زه‌ل نووسی، به‌رله‌بوون

۹۷

آن روز که توسن فلك زین کردند
و آرایش مشتری و پروین کردند
این بود نصیب ما ز دیوان قضا
ما را چه گنه، قسمت ما این کردند؟

ئه‌و ڕۆژه ئه‌سپی گه‌ردوون زین کرا
مشته‌ری و په‌روین ئارایش درا
هه‌رکه‌س به‌شی خۆی درایه ده‌ستی
گوناهمان چییه؟ وه‌ها به‌ش‌کرا!

٩٨

آنـــان کـه بـه کـار عـقل در مـی‌کوشـند
هیهات کـه جـمله (گـاو نـر مـی‌دوشـند)
آن بـــه کـــه لبـــاس ابـلهی در پـوشـند
کـــه امـروز بـه عـقل تـره مـی‌نفروشـند

ئـــه‌وانـــه کـــه وا بـــه بـــیر و هـــۆشن
هـــه‌موو خـــه‌ریکی: (نـێره بـیدۆشن)؛
عـــه‌قڵ ســه‌ر بـه ســه‌ر تـه‌ڕه‌پیاز نـاکـا
وا چـــاکـــه جـــلی ئـــه‌بله‌ه بـــپۆشن!

۹۹

بـــر مـــفرش خـــاك خـــفتگان مـــی‌بینم
در زیـــــر زمـــــین نـــهفتگان مـــی‌بینم
چـــندان‌کـــه بـــه صـــحرای عـــدم مـــی‌نگرم
نـــــاآمدگان و رفـــــتگان مـــــی‌بینم

لەســەر فــەرشی خــاك خــەوتوو دیــارە
لە ژێـــر زەویـــدا کـــەوتوو دیـــارە
کـــە دەشـــتی «عـــەدەم» ســـەرنجە ئـــەدەم
چـــین چـــین نـــەهاتوو و هـــاتوو دیـــارە

١٠٠

هـــر گـــه کـه طـلوع صـبح ازرق بـاشد
بـــاید بـــه گـــفت مـــی مـــروق بـــاشد
گـــویند در افـــواه کـــه حـــق تـلخ بـود
بـــاید کـــه بـدین دلیـل مـی حـق بـاشد

سـه‌ر له بـه‌یانه ده‌مـی شـه‌فه‌قه
له پـیاڵه و شـووشه هـه‌ڵسێنمه تـه‌قه
مـه‌شهوور و بـاوه: حـه‌ق تـاڵ و ڕه‌قـه
بـۆیه مـه‌ی تـاڵه، مـه‌علوومه حـه‌قه

۱۰۱

آبـــادی مـــیخانه ز مـی خـوردن مـاست
خـــون دو هـــزار تـوبه در گـردن مـاست
گـــر مـــن نکـنم گـناه رحـمت چـه کـند
آرایش رحـــمت از گـــنه کـــردن مـــاست

مـــه‌یخانه دایـم بـه مـن ئـاوایـه
خـــوێنی دوو هـــه‌زار تـــه‌وبه‌م له لایـه
من گوناه نه‌که‌م ڕه‌حمه‌ت چی ئـه‌کـا؟
ڕه‌حمه‌ت بێ گوناه چییه؟ چـی تـیایه؟

١٠٢

درده مـــی لعـــل لاله‌گـــون ای ســـاقی
بگشـــا ز گـــلوی شـــیشه خـــون ای ســـاقی
که امروز بـــرون ز جـــام مـــی نـــیست مـــرا
یك مـــــحرم پـــاك انـــدرون ای ســـاقی

ســـــاقی: شـــه‌رابـــی عـــقیق بـــنوێنه
له‌گه‌رووی شـــیشه ده‌ی خـــوێن بـــڕژێنه
بـــه غـــه‌یری جـــام و شـــه‌راب مـــن نـــیمه
هـــــاوڕازی دڵ پـــاك وه‌کـــوو ئـــاوێنه

١٠٣

صبح است دمی بر می گلرنگ زنیم
وین شیشه‌ی نام و ننگ بر سنگ زنیم
دست از امل دراز خود باز کشیم
در زلف دراز و دامن چنگ زنیم

بەیانە ساقی شەرابی گوڵڕەنگ
وردی کەین بە بەرد شیشەی نام و نەنگ
دەست لە ئومێدی ژاکاو هەڵگرین
بۆ زوڵفی لوول و بۆ دامانی چەنگ

١٠٤

زان مـــی کـــه مـــرا قـوت روانست بـده
زان گـر چـه سـرم بسـی گـران است بـده
بر نه به کفم قـدح کـه دهـر افسـانه است
و ایـــن عـــمر چـــو بـاد گـذرانست بـده

لەو مـــەیە جـــامێ قـــووتی ڕەوانـــە
بـــمدەرێ هـــەرچەن ســـەرم گـــرانـــە
دنـــیا وەکـــوو «بـــا» دێ، تـــێئەپەڕێ
بـــۆ دەردی دنـــیا هـــەر مـەی دەرمـانە

١٠٥

تـــا بـــتوانـــی رنـــجه مگـــردان کس را
بـــر آتش خشـــم خـــویش مـــنشان کس را
گـــر راحت جـــاودان طـــمع مـــی‌داری؟
مـــی‌رنـــج هـــمیشه و مـــرنـجان کس را

دڵئـــازار مـــه‌به، قـــه‌ت دڵ مـــه‌شکێنه
بـــه ئـــاگـــری ڕق، کـــه‌س مـــه‌سووتێنه
گه‌ر ئاسووده‌گی یه‌ك جـاریت ئـه‌وێ؟
خـــۆت بـــڕه‌نجێنه، کـــه‌س مـــه‌ڕه‌نجێنه

١٠٦

یك جـام شـراب صـد دل و دیـن ارزد
یك جـرعـه‌ی مـی مـملکت چـین ارزد
جـز بـاده‌ی لعـل نـیست در روی زمـین
تـلخی کـه هـزار جـان شـیرین ارزد

یـه‌ك پـیاڵه شـه‌راب سـه‌د دڵ و دیـنه
تـه‌نیا یـه‌ك چـۆڕی چـین و مـاچینه
له سـه‌ر ڕووی زه‌مـین تـه‌نها شـه‌رابـه
تـاڵێکه گـیانه؛ گـیانی شـیرینه

١٠٧

از آمـــدنم نـــبود گـــردون را ســـود
و از رفـــتن مـــن جـــمال جـاهش نـفزود
و از هـــیچ کســم نـیز دو گـوشـم نشـنود
که ایـن آمـدن، رفـتنم از بـهر چـه بـود؟

له هاتن غه‌یری ده‌ردی‌سه‌ر چی بـوو؟
له مردن غـه‌یری ده‌ربـه‌ده‌ر چی بـوو؟
له هیچ‌که‌س نه‌م‌بیست من به‌م دوو گوێیه:
ئه‌م هاتوچوونه‌ی من له‌بـه‌ر چی بـوو؟

۱۰۸

ای دل تو به ادراك معما نرسی
در نکته‌ی زیرکان دانا نرسی
این‌جا ز می لعل بهشتی بر ساز
که آن‌جا که بهشت است برسی یا نرسی!

دڵە تۆ دەرکی موعەمما ناکەی
وا زوو لە نوکتەی دانا تێناگەی
لێرە لە شەراب بەهەشتێ سازدە
لەوێ بە بەهەشت ئەگەی یا ناگەی!

۱۰۹

ایـــن قـصر کـه بـر چـرخ هـمی‌زد پـهلو
بـــــر درگـــــه اوشـــهان نـــهادندی رو
دیـــدیم کـــه بـــر کـــنگره‌اش فـاخته‌ای
بنشسته همی گفت کـه: کـو کـو کـو

.....●.....

ئه‌و قه‌سره که وا جووتێ چه‌رخ به‌رزبوو
شاهان بۆ ده‌رگای ئه‌چوون ڕوو بـه ڕوو
یـــه‌ك قـــومریم بـــینی له ســـه‌رته‌لاری
به نالّه ئه‌یگوت: کوو کوو کوو کـوو

١١٠

چون نیست درین زمانه سودی ز خرد
جز بی‌خرد از زمانه سودی نخورد
پیش آر از آن می که عقل ببرد
تا بو که زمانه سوی ما بهْ نگرد

عەقڵ بێ‌سوودە ئەمڕۆ، زەرەرە
سوودی زەمانە بۆ پیاوی کەرە
شەرابێ بێنە عەقل لابەرێ
ئەوسا بۆ ئێمەش چەرخ جیلوەگەرە!

III

من بنده‌ی عاصیم رضای تو کجاست؟
تاریك دلم، نور و ضیای تو کجاست؟
ما را تو بهشت اگر به طاعت بخشی
این بیع بود لطف و عطای تو کجاست؟

من گوناهکارم ڕەزای تۆ کوانێ؟
تاریکه دڵم چرای تۆ کوانێ؟
بەهەشت بەخشینت گەر بە تاعەتە
پێ فرۆشتنە؛ عەتای تۆ کوانێ؟

١١٢

طبعم به نماز و روزه چون مائل شد
گفتم: که مراد کلیم حاصل شد
افسوس که آن وضو به گوزی بشکست
و این روزه به نیم جرعه می باطل شد

دڵ نوێژ و ڕۆژوو کەوتە کەڵکەڵەی
وتم: مرادم هاتە دی ئۆخەی
لەولاوە دەسنوێژ بە تڕێ شکا
لەملاوە ڕۆژوو بە یەك قەترە مەی

۱۱۳

بـلبل چـو بـه بـاغ نـاله بـر دست گـرفت
مـــی بـــاید هـمچو لاله بـر دست گـرفت
زان پـــیش کـــه مـــردمـان از سـر جـهل
گـــویند: (فـلان) پـیاله بـر دست گـرفت

له بـــاغا بـــولبول کـــه کـــه‌وته نـــاڵه
له سـه‌ر ده‌ست پـیاڵه‌ی شـه‌رابـی ئـاڵه
بـــه‌ر له‌وه خـه‌ڵقی یـه‌ك بـه یـه‌ك بـڵێن:
دیســـان فـــڵانی ده‌ســـتی دا پـــیاڵه

١١٤

ای دل همه اسباب جهان خواسته گیر
باغ طربت ز سبزه آراسته گیر
وانگاه بر آن سبزه شبی چون شبنم
بنشسته، بامداد برخاسته گیر

دڵه ئه‌سپابی عوشره‌ت بسێنه
سه‌وزه‌گیا به جێ شادی بنوێنه
له سه‌ر ئه‌و سه‌بزه شه‌وێ وه‌ك شه‌ونم
دانیشه به‌یان هه‌ڵهات مه‌مێنه

١١٥

در سر مگذار هیچ سودای محال
می خور همه سال ساغر مالامال
با (دختر رز) نشین، عیش می‌کن
دختر به حرام به که مادر به حلال

لەو فیکرە لادە لە لات مەحاڵە
بەر مەدە شیشە و شەراب و پیاڵە
«کچی ڕەز» بگرە، گوێ مەگرە لە خەڵق
ئەڵێن: کچ حەرام، دایك حەلاڵە!

١١٦

آن‌ها که ز پیش رفته‌اند ای ساقی
در خاك غرور خفته‌اند ای ساقی
رو باده خور، حقیقت از من بشنو:
باد است هر آن‌چه گفته‌اند ای ساقی!

هەرکەس زوو ڕۆیی لە دنیا دەرچوو
لە ژێری خاکا یەکایەك نوستوو
بادە بنۆشە، ڕاستت پێ ئەڵێم:
هەرچی وتراوە وەك «با»یە هەموو

١١٧

تـــا چـنـد حـديث پـنج و چـار، ای ســاقی
مشکل چه یکی، چه صد هزار، ای ساقی؟
خـاکـيم هـمه؛ چـنـگ بسـاز ای مـطرب
بـــاديم هـــمه، بـــاده بـــيار ای ســـاقی

تاکه‌ی باس و خواس له پێنج و له چوار
چ یه‌ك بێ موشکیل چ خۆ سـه‌د هـه‌زار
گه‌ر چنگێ خاکـين چـه‌نگی ڕوبـابی...
ئـــه‌گـــه‌ر له بـــادين بـــاده بـــێنه يـــارا!

۱۱۸

با باده نشین که ملك محمود اینست
و از چنگ شنو که لحن داود اینست
از آمده و رفته دگر یاد مکن
حالی خوش باش زانکه مقصود اینست

بێ‌باده مه‌به مڵکی مه‌حموده
گوێ بگره له چه‌نگ له‌ره‌ی داوده
له هاتن له چوون ئه‌ندیشه مه‌که
که‌یف بکه ئێسته، ئێسته مه‌وجوده

۱۱۹

تـــا بـــاز شـــناختم مـــن ایـــن پـــای ز دست
ایـــن چـــرخ فـــرومـــایه مـــرا دست بـــبست
افسوس کـــه در حســـاب مـــا خـــواهـــد شـــد
عمری که مرا بی می و مـــعشوقـــه گـــذشت

کـــاتێ کـــه نـــاسیم مـــن لەپـــی دەســـتم
چـــەرخی بـــەدمایه دوو دەســـتی بـــەستم
ئەم حاڵە بە ژین چۆن حیساب ئەکرێ؟
نـــه یـــار، نـــه بـــاده، نـــه تـــۆزێ مـــەستم

١٢٠

ایـــن قـــافلەی عـــمر عـــجب مـــی‌گذرد
دریـــاب دمـــی کـــه از طـرب مـــی‌گذرد
ساقی غـم فـردای حـریفان چـه خـوری؟
پـــیش آر پـــیاله را کـــه شب مـــی‌گذرد

کـــاروانـــی عـومر تـێپەڕی وەك خـەو
هـــانا شـــەرابـــێ، لادە لەم و لەو
غـــەمی بـــەیانی ئـــێستە بـــۆ ئـەخۆی
ســـاقی شـــەرابـــێ وا تـــێپەڕی شـــەو

۱۲۱

ایـــزد بـــه بـــهشت وعـــده بـــر مـــا مـــی‌کرد
بر خلق درین جـهان حـرامش کـی کـرد؟!
شخصی ز عرب نـاقه‌ی (حـمزه) پـی کـرد
پـــیغمبر مـــا حـــرام مـــی بـــروی کـــرد

شه‌راب له به‌هه‌شت بـۆ خـاس و عـامه
له‌م دنـــیا مـــه‌نعی هـــه‌ر بـــۆ نـــه‌فامه
لاقـــی حـــوشترێ «حـــه‌مزه» عـــاره‌بی
په‌ڕاندی؛ بۆ من مـه‌ی کـه‌ی حـه‌رامـه؟

۱۲۲

ای رفـــته و بـاز آمـده (بَـلْ هُـمْ) گشـته
نـــــامت ز مـــیان نـــام‌ها گـــم گشـــته
نـــاخن هـــمه جـمع آمـده و سـم گشـته
ریش از پس کـــــون آمـــده و دم گشـــته

هاتنت، چوونت ئایه‌ی «بَـلْ هُـمْ» بـوو
نـــاوت له نـــاوی نـــاوانـــدا گـوم بـوو
ناخون کۆمەڵ بوو ها لێت بـه سـم بـوو
ڕیشت کـه‌وته دوا وا لێت بـه دوم بـوو

۱۲۳

گویند کسان: بهشت با حور خوش است
من می‌گویم که آب انگور خوش است
این نقد بگیر دست از آن نسیه بردار
که آواز (دهل) شنیدن از دور خوش است

لەلای خەڵق بەهەشت لەگەڵ حوور خۆشە
لەلای من ئاوی (تریٚسوور) خۆشە
ئەم نەقدە بگرە ئەو وەعدە بەردە
کە دەنگی دەهۆڵ هەر لە دوور خۆشە

١٢٤

جـــامی و مـــی و ســـاقی، بـــر لب کشت
این جمله مرا نـقد و تـو را نسـیه بـهشت
مشـــنو ســـخن بـــهشت و دوزخ از کس
کی رفت به دوزخ و کـی آمـد ز بـهشت؟

جـــام و شـــه‌راب و ســـاقی و لاله‌زار
بـۆ مـن بـێ و بـۆ تـۆ بـه‌هه‌شتی نـازار
بـاسی بـه‌هه‌شت و دۆزه‌خ بـه‌س بکـه‌ن
کێ دۆزه‌خی دی، کێ به‌هه‌شت یه‌ك جار؟

۱۲۵

ای آن‌کـــه نـــتیجه‌ی چـــهار و هـــفتی
در هـــفت چـــهار دائـــم انـــدر تـــفتی
مـــی خـــور کـــه هـــزار بـــار پـــیشت گـــفتم
بـــاز آمـــدنت نـــیست، چـــو رفـــتی رفـــتی!

.....●.....

ئه‌ی له چوار و حـه‌وت کـه هـاتیته دی
له حه‌وته له چـوار ڕەنـج و ده‌ردت دی
شه‌راب بـنۆشه چـه‌ن جـار پـێم وتـی!
هـاتنه‌وەت نـییه کـه مـردی، مـردی

١٢٦

مـــاییم و مـــی و مـطرب و کـنج خـراب
فـــارغ ز امـــید رحـــمت و بـــیم عـذاب
جـــان و دل جـــامه پـــر درد و شـــراب
آزاد ز خـــاك و بـــاد و از آتش و آب

شـــه‌راب و یـــار و ســووچێکی بـاگـر
بـــه‌سمه نـــامه‌وێ له‌مـــه زیـــاتر
کـــراس، گـــیان و دڵ، بـــارمته‌ی مـه‌یه
بـــێ‌باك له خـــاك و ئـاو و بـا و ئـاگـر

۱۲۷

گـر از پـی شـهوت و هـوا خـواهـی رفت
از مـــن خـبرت کـه بـی‌نوا خـواهـی رفت
بـــنگر چـــه کســـی و از کـــجا آمـده‌ای
میدان که چه می‌کنی، کـجا خـواهـی رفت

.....●.....

له شوێنی شه‌هوه‌ت، هه‌وای نه‌فس برۆی
له جیاتی شادی، ده‌رد و غـه‌م ئـه‌خۆی
بـــزانـــه تـــۆ کـــێی، له کـــام لا هـاتی؟
ئێسته چی ئه‌که‌ی، بـۆ کـام لا ئـه‌ڕۆی؟

۱۲۸

در پـــرده‌ی اســـرار کســـی را ره نـــیست
زیـن تـعبیه جـان هـیچ‌کس آگـه نـیست
جـــز در دل خـاك هـیچ مـنزلگـه نـیست
بشـــنو کـه چـنین فسـانه کـوتـه نـیست

رێـیه‌کـه پـه‌رده‌ی ئـه‌سراری خـودا
پـێچو پـڵووچه کـه‌س ڕێ ده‌رنـاکـا
غه‌یری دوو تـۆی خـاك مـه‌نزڵگه نـییه
ڕێس و گـــوریسه، زوو نـابێ کـۆتا

۱۲۹

در یـــاب کـه از روح جـدا خـواهـی شـد
در پـــرده‌ی اســـرار فـــنا خـــواهـی شـد
مـــی نـــوش، نـــدانـــی ز کـی آمـده‌ای
خوش باش، ندانی بـه کـجا خـواهـی شـد

هـاکـا جـیا بـووینۆ له ڕۆحـی شـیرین
چووینه تۆی دوو تۆی تـاریکی زەمـین
شـــەراب بـــنۆشه مـــەعلوم نـایزانـین:
له کـوێوه هـاتین و بـۆ کـوێ ئـەچین؟!

١٣٠

آمد سحری ندا ز میخانه‌ی ما:
که ای رند خراباتی و دیوانه‌ی ما
برخیز که پر کنیم پیمانه ز می
زان پیش که پر کنند پیمانه‌ی ما

دەمەو بەیانی لە مەیخانەی من
دەنگێ هات وتی: دێوانەیی من!
هەڵسە، پڕ بکەین پەیمانە لە مەی
بەر لەوە پڕکەن پەیمانەی مردن

١٣١

چـــون مـــردن تـــو مـــردن یکـبارگـــی است
یك‌بـــار بـمیر، ایـــن چـــه بـیچارگـــی است
خوبی و نـجاستی و مشـــتی رگ و پـــوست
انکار نـبود، ایـــن چـــه غـمخوارگـــی است؟

هەر ئـەبێ بـمرین، نـه مـردن له چـی؟!
مـــردن یـەك جـاره، بـزووتن له چـی؟!
خوێن و پیسایی و چنگی ڕەگ و پێست!
نەبوون باشتره، غەم خـواردن له چـی؟

١٣٢

چون حاصل آدمی در این شورستان:
جز خوردن غصه نیست یا کندن جان
خرم دل آن کزین جهان زود برفت
آسوده کسی که خود نیامدبه جهان!

چی دەست ئەکەوێ لە ژیان ئینسان
غەیری غەم خواردن یا خۆ گیان کێشان
خۆزگەم بەوەی زوو لە دنیا دەرچوو
بەختیار کەسێکە کە نەیدی ژیان!

١٣٣

بـــا مـــی بـــه کـنار جـوی مـی‌باید بـود
و از غـــصه کـــناره جـــوی مـی‌باید بـود
چون عـمر گـران‌مـایه‌ی مـا ده روز است
خـــندان لب و تـــازه روی مـــی‌باید بـود

کەناری جـۆیەك، شـەراب بـێ هـاودەم
کـــەناره گـــیر بـــین، له دەرد و له غـەم
عـــومری شـــیرینی ئـــێمه یـەك دەمـە!
ڕوو خـۆش و دڵشاد، بـژین هـەموو دەم

١٣٤

من بی می ناب زیستن نتوانم
بی‌جام کشید بار تن نتوانم
من بنده‌ی آن دمم که ساقی گوید:
یك جام دگر بگیر و من نتوانم

من به بێ‌شه‌راب قه‌ت ژینم نابێ
بێ‌پیاڵه‌ی پڕ مه‌ی ڕوانینم نابێ
به‌نده‌ی ئه‌و ساته‌م که ساقی ئه‌ڵێ:
جامێ‌تر بگره، توانینم نابێ!

۱۳۵

ساقی غم من بلند آوازه شده است
سر مستی من برون ز آوازه شده است
با موی سفید سرخوشم کز می تو
پیرانه سرم بهار دل تازه شده است

ساقی غەمی من بەرز ئاوازەیە
سەرخۆشیم زیاد لە ئەندازەیە
هەرچەند ڕیش سپیم، سەرخۆشم لەمەی
خۆم پیرو کۆنم، دڵم تازەیە

١٣٦

تا زهره و مه بر آسمانند پدید
بهتر ز می لعل کسی هیچ ندید
من در عجبم ز می فروشان که ایشان
به زان‌چه فروشند چه خواهند خرید

تا مانگ و زوهره باقی ئەمێنێ
له شەراب چاکتر کەس هیچ ناهێنێ
مەی‌فرۆش سەری چۆن لێ شێواوە
لەوەی ئەیفرۆشێ چاکتر ئەسێنێ؟

١٣٧

بـــر خـــیز و بـــیا بُـــتا بـــرای دل مـــا
حل کن بـه جـمال خـویشتن مشکـل مـا
یك کـــوزه‌ی مـــی بـــیار تـا نـوش کـنیم
زان پـــیش کـــه کـــوزه کـنند از گـل مـا

هـەڵسه سـا سـاقی، تـازه گـوڵی مـن
لابـــەره غـــەم و دەردی دڵـــی مـــن
گـــۆزەیەك شـــەراب بـــێنه بـــی‌نۆشم
ئـــەکـــرێ بـه گـۆزه، ڕۆژێ گـڵی مـن!

١٣٨

صبحی خوش و خرم است، خیز ای ساقی
در شیشه کن آن شراب از شب باقی
جامی به من آر و دم غنیمت میدان
فردا چو رسد تو نیز خشت طاقی!

هەڵسە بەیانە، فیدات بم ساقی
هەر لەو شەرابە، شەو ماوە باقی
جامێ پر بکە؛ ئیمڕۆ فرستە
ڕۆژێ تێ کە تۆیش خشتێکی تاقی!

١٣٩

چـــندین غـم بـیهوده مـخور، شـاد بـزی
و انـــدر ره بـــیداد تـــو بـــا (داد) بـــزی
چون آخـر کـار ایـن جـهان نـیستی است
انگـــــار کـــــه نـــیستی و آزاد بـــزی

بەس غـەمی بێ‌سود بـخۆ، بـه دڵشـاد
له دنـیا بـژی؛ (هـەرچی بـادا بـاد)
دنـــیا ئـاخری هـەر ئـاخر بـوونه
وەبـزانـه نـەبووی؛ بـژی وەك ئـازاد

١٤٠

من زین دل بی‌خبر به جان آمده‌ام
و از جان ستم‌کش به فغان آمده‌ام
چون کار جهان با من و بی من یکسان
پس من به چه کار در جهان آمده‌ام

ده‌ردی دڵ ته‌واو گه‌یشته گیانم
له گیانم زیاتر من هه‌راسانم
من ببم، نه‌بم دنیا وه‌ك یه‌كه
ئه‌بێ فائیده‌ی چی بێ ژیانم؟

١٤١

ای بس کـه نـباشیم، جـهان خـواهـد بـود
نـــه نـام ز مـا و نـه نشـان خـواهـد بـود
زیـن پـیش نـبودیـم و نـبود هـیچ خـللی
زین پس چو نباشیم هـمان خـواهـد بـود!

ئـــێمه نـــامێنین، دنـــیا ئـــه‌مێنێ
نـــاو و نـــیشانمان بـــه جـــێ نـــامێنێ
له‌مـــه‌و بـــه‌ر نـــه‌بوین دنـــیا نـه‌ڕووخا
له‌مـــه‌و دواش نـه‌بین هـه‌ر وا ئـه‌نوێنێ!

١٤٢

گل گفت: به از لقای من رویی نیست
چندین ستم گلابگر باری چیست؟
بلبل به زبان حال با او می‌گفت:
یك روز که خندید که سالی نگریست؟

گوڵ وتی: سه‌یری ڕه‌نگم چه‌ن جوانه
زوڵمی گوڵاوگر لای من تاوانه!
بولبولێ پێی‌وت به‌زبانی حاڵ:
ڕۆژێ پێکه‌نین، ساڵێ گریانه!

١٤٣

دوشـــینه پـــی شـــراب مـــی‌گردیـــدم
افســـــرده گـــلی، کـــنار آتش دیـــدم
گـفتم کـه چـه کـرده کـه مـی‌سوزنـدت؟
گـــفتا: نـــفسی دریـــن چـــمن خـندیدم!

دوێشـــه‌و بـۆ شـه‌راب مـن له گـه‌ڕانـدا
گـــوڵێکم بـــینی، له ئـاگـــردانـــدا
هـه‌ڵقرچاو پـیم‌وت: بـۆ ئـه‌تسووتێنن؟
وتـــی: پـــێکه‌نیم له نـــاو بـــاخاندا

١٤٤

مـــحرم هستی کـه بـا تـو گـویم یك دم:
کـــز اول کـــار خـــود چـه بـودست آدم؟
مـــحنت زده‌ی ســـرشـته انـدر گـل غـم
یك روز هـــمین بـــود و بـــرداشت قـــدم

چونکه مه‌حره‌می من پێت ئه‌ڵێم زوو:
له هـه‌وه‌ڵ‌جاردا کـه ئـاده‌م چـی بـوو؟
به‌دبه‌خت، له قوڕی غـه‌م دروست کـرا
بـۆ تـاقه ڕۆژێ، ده‌ریـان پـه‌ڕانـد زوو!

١٤٥

ساقی ببرم گر بت یاقوت لب است
ور آب خضر به‌جای آب عنب است
گر زهره بود مطرب و عیسی همدم
چون دل نه به‌جا بود نه جای طرب است

.....●.....

فه‌رزم کرد ساقیم وه‌ك ماهتابه
گه‌ر ئاوی حیات له جێی شه‌رابه
زوهره و موغه‌نی و عیسام هاوده‌م بێ
دڵ نارِه‌حه‌ت بێ له‌لام عه‌زابه

١٤٦

گل گفت: که من یوسف مصر چمنم
یاقوت گران‌مایه‌ی پر زر دهنم
گفتم: چو تو یوسفی نشانی بنمای
گفتا: که به خون غرق نگر پیرهنم

گوڵ وتی: منم یووسف به وێنه
له‌علی ده‌هه‌نم یاقووت شکێنه
وتم: یووسفی نیشان بنوێنه
وتی: کراسم ها غه‌رقی خوێنه

١٤٧

در روی زمـــین اگـر مـرا یك خشت است
آن وجه می است اگر که نامش زشت است
مـــا را گـــویند: وجـــه فـــردای تـو کـو؟
دراعـــه و دســـتار نـه مـریم رشـته است

کـــەڵکەڵەی شـــەراب وا کـەوتە سـەرم
بـــە قـــەرز و حـازر ئـیش پـێك‌هینەرم
پـێم ئـەڵێن: پـارەی بـەیانیت کـوانـێ؟
بۆچ «مریەم» ڕێسـای جـبە و مـێزەرم؟!

١٤٨

با مردم پاك و اهل و عاقل آمیز
و ز نااهلان هزار فرسنگ گریز
ار زهر دهد ترا خردمند بنوش
ور نوش رسد ز دست نا اهل بریز

لەگەڵ عاقڵدا تێکەڵ بوون چاکە
پڕ بە پێ لە دەست ناکەس هەڕاکە
ناکەس وەکوو مار ناکاو ئەتگەزێ!
زەهری دانشمەند لە جێی تلیاکە!

١٤٩

در عـالم جـان بـه هـوش مـی‌باید بـود
در کـار جـهان خـموش مـی‌باید بـود
تـا چشـم و زبـان و گـوش بـر جـا بـاشد
بـی چشـم و زبـان و گـوش مـی‌باید بـود

بـۆ عـاله‌می ڕۆح پـڕ بـیر و هـۆش بـه
بـۆ ئـیشی دنـیا لاڵ و خـه‌مۆش بـه
تـا گـوێچکه و چـاو و زبـان ئـه‌مێنێ
بێ‌چاو، بێ‌زبان، بـێ‌هوش و گـۆش بـه

١٥٠

خـــرم دل آن‌کســـی کـــه مـــعروف نشـد
در فوطـه و در اطـلس و در صـوف نشـد
ســـیمرغ‌وش از ســـر دو عـالم بـرخـاست
در کـــنج خـراب هـمچو مـن بـوف نشـد

خـــۆزگه بـــه‌و کـــه‌سه پـێی نـه‌وترا زل
خوری و ئه‌تڵه‌سی بـۆ نـه‌کـرا بـه جـل
له هه‌ر دو دونیا وه‌ك «عـه‌نقا» نـه‌ك وه‌ك
مـــنی بـــایه‌قوش؛ کـــه‌لاوه مـــه‌نزل

١٥١

خوش باش که غصه بی‌کران خواهد بود
بر چرخ قران اختران خواهد بود
خشتی که ز قالب تو خواهند زدن
ایوان و سرای دیگران خواهد بود

کەیف بکە، بێغەم نابینی شەوێ
ئەستێرەی ئاسمان لە یەك ئەکەوێ؟
خشتێ لە خۆڵی لاشەی تۆ ئەکەن
بەر کۆشك و سەرای یەکێ ئەکەوێ

١٥٢

ای دل ز غـبار جسـم اگـر پـاك شـوی
تـو روح مـجردی، بـر افـلاك شـوی
عـرش است نشـیمن تـو، شـرمت بـادا
کآی و مـقیم خـطه‌ی خـاك شـوی

دڵـه له ژه‌نگـی لاشـه گـه‌ر پـاکـی
ڕۆحێکی پـاکـی، بـۆ ئـه‌فلاك چـاکـی
عه‌رشه جیگه‌ی تـۆ، تـۆ شـه‌رمت بـێ
که‌بۆ چه‌ن ڕۆژێ دانـیشتووی خـاکـی

١٥٣

آن بـــه کـــه ز جـام بـاده دل شـاد کـنی
وز نـــامده و گـــذشته کـــم یـــاد کـــنی
ویـــــن عـــــاریتی روان زنـــدانـــی را
یك لحـــــظه ز بـــند عـــقل آزاد کـــنی

به جـامێ شـه‌راب بـا دڵ شـاد بکـه‌ین
له بـوون و نـه‌بوون کـه‌متر یـاد بکـه‌ین
بـێچاره سـووکی له تـۆی زنـدانـا
له بـه‌ندی ژیـری، گـیان ئـازاد بکـه‌ین

١٥٤

از من رمقی به سعی ساقی مانده است
وز صحبت خلق بی‌وفاقی مانده است
از باده‌ی دوشین قدحی بیش نماند
و از عمر ندانم که چه باقی مانده است؟

نیو نەفەس ماوە ساقی لە ژینم
لە تێکەڵی خەڵق یەکجار بە قینم
لە بادەی دوێشەو یەك پیاڵە نەما
نازانم چی ما عومری شیرینم؟

١٥٥

چون کار نه بر مرادما خواهد بود
اندیشه و جهد ما کجا دارد سود؟
پیوسته نشسته‌ایم در حسرت آنك
دیر آمده‌ایم و رفت می‌باید زود

.....●.....

له ده‌ست ئه‌م چه‌رخه هه‌ر خه‌فه‌ت ئه‌خۆم
ڕه‌نجم بێ‌سوودە، به‌ڵکه ڕه‌نجه‌ڕۆم
(چموچارمه) ڕۆژ و شه‌و ئه‌ڵێم:
ئای دره‌نگ هاتم، هاوار زوو ئه‌ڕۆم!

١٥٦

ای چـــرخ هـــمه خســـیس را چـیز دهـی
گـــرمـــابه و آســـیاب و دهـــلیز دهـــی
آزاده بـــه نـــان شب گـــروگـــان بـــنهد:
شاید که بر ایـن چـنین فـلك (تـیز) دهـی

ئـــەم چـەرخە پـیسە، دۆسـتی ڕەزیـلە
حـــەمام و قـــەسر و ئـاش بـۆ بـەخیلە
(تـــڕها!) لە دەور و چـەرخ و گـەڕانت
دانـــا بـــۆ شـــێوی شـــەوی زەلیـــلە!

١٥٧

گـــر بـــر فـــلکم دست بـــدی چـــون یـــزدان
بـــرداشـــتمی مـــن ایـــن فـــلك را ز مـــیان
از نـــو فـــلکی دگـــر چـــنان ســـاختمی
کـــه آزاده بـــه کـــام دل رســـیدی آســـان

گەر من وەك یەزدان دەسەڵاتم ئەبوو؟
چەرخی گەردوونم زوو هەڵگرتبوو
سەر لە نوێ ڕەنگی ڕەنگم ئەڕێژا
ئازاد بە کامی دڵ بگەن هەموو

١٥٨

گـــر آمـــدنم بـــه مـــن بـدی، نـامدمی
ور نیز شدن بـه مـن بـدی، کـی شـدمی؟
به زان بـندی کـه انـدر ایـن دیـر خـراب
نـــه آمـــدی، نـــه شـــدمی، نـه بـدمی!

کـه‌ی مـن هـاتنم بـه‌ده‌ستی خـۆم بـوو
یـا خـۆ مـردنم بـه ئـاره‌زوو بـوو؟
هـــاتن و، بـــوون و، ڕۆیـــین له دنـیا
هـیچم نـه ئـه‌ویست ده‌سـه‌ڵاتم نـه‌بوو

١٥٩

آن‌کس که زمین و چرخ و افلاك نهاد؟
بس داغ که او بر دل غمناك نهاد
بسیار لب چو لعل و زلفین چو مشك
در طبل زمین و حقه‌ی خاك نهاد!

ئه‌و که‌سه‌ی زه‌وی و چه‌رخی داناوه
زۆر داغی گه‌رمی به دڵدا ناوه
چه‌ن له‌علی لێو و چه‌نێ زوڵفی لوول
یه‌ك یه‌ك نایه خاك؛ ڕزا و پواوه؟

١٦٠

نـــه لایـق مسـجدم نـه در خـورد کـنشت
ایـــزد دانـــد گـــل مـــرا از چـه سـرشت:
چون کـافر درویشـم و چـون قـحبه زشت
نـه دیـن و نـه دنـیا و نـه امـید بـهشت!

نه‌که‌نشته چـوون نـه مـزگه‌وت بـینین
له کـام گـڵ خـولقام بـۆ خـوایـه زانـین
دین و به‌هه‌شت و دنیام له ده‌ست چوو
وه‌ك گاوری لات و قـه‌حبه‌ی نـاشیرین!

١٦١

ای بـــی‌خبران جســـم مـجسم هـیچ است
و ایـن طـارم نـه سـپهر ارقـم هـیچ است
خـوش بـاش کـه در نشـیمن کـون فسـاد
وابسـته‌ی یك دمـیم، آن هـم هـیچ است!

ئـەم لاشـە بـۆشە هـیچە؛ بـێ‌خەبەر
نـۆ تـەبەق ئـاسمان هـیچە سـەراسـەر
خـۆش بـژی تـۆزێ، نـازانـی ژیـان
یـەك هـەناسەیە هـیچە دێـتەدەر!

١٦٢

آن‌هـــا کـــه فـــلك ریـــزه‌ی دهـــر آرایـــند
آیـــند و رونـــد و بـــاز بـــا دهـــر آیـــند
در دامـــن آســـمان و در جـــیب زمـــین
خـــلقیست کـــه تـــا خـــدا نـــمیرد زایـــند

ئه‌ستێره‌ی ئاسمان ڕیز ڕیز له سه‌ر ڕێن
ئـــاوا ئـــه‌بن و چـــین بـــه چـــین هـــه‌ڵدێن
مـــه‌خلووقی ده‌وری زه‌وی و ئـــاسمان
تـــا نـــه‌مرێ خـــودا هـــه‌ر له زاوزێـــن!

١٦٣

تـــا کـــی غـــم آن خـــورم کـــه دارم یـــا نـــی
وین عـــمر بـــه خـــوش‌دلی گـــذارم یـــا نـــی؟
پر کـــن قـــدح بـــاده کـــه مـــعلومـــم نـــیست:
کـــه ایـــن دم کـــه فـــرو بـــرم بـــرآرم یـــا نـــی

.....●.....

تـــا کـــه‌ی مـــن غـــه‌می بـــوون و نـــه‌بوونی
بـــه خـــۆشی ئـــه‌ژیم یـــا بـــه زه‌بـــوونی
پـــڕکه پـــیاڵه هـــیچ مـــه‌علووم نـــییه
ئـــه‌م هـــه‌ناسه‌یه داچـــوو و ده‌رچـــوونی!

١٦٤

دی کـــوزه‌گـــری بـــدیدم انـــدر بـــازار
بـــر پـــاره گـــلی لگـــد هـــمی زد بســـیار
وان گـل بـه زبـان حـال بـا او مـی‌گفت:
مـــن هـــمچو تـو بـوده‌ام مـرا نـیکو دار

گـــۆزه‌گـــه‌ڕێکم دوێ دی له مـــه‌یدان
قـــوڕی ئـــه‌شێلا بـــه دڵ و بـــه گـــیان
بـــه زبـانی حـاڵ ئـه‌و قـوڕه ئـه‌یگوت:
من وه‌کوو تۆ بووم به‌س بێ تێك‌شێـلان

١٦٥

این کوزه گران که دست در گل دارند
عقل و خرد و هوش بر آن بگمارند!
بر گل لگد و تپانچه تا چند زنند
خاك بدن است تا چه می‌پندارند

ئەوانەی قۆری گۆزە ئەشێلن
بە دست و بە پێ هونەر ئەنوێنن!
تا کەی پێ‌لەقە، شەپازلە تا کەی؟
بۆ دست و پەنجە و گەردن ئەشکێنن؟

١٦٦

دل سرّ حیات اگر کماهی دانست
در مرگ هم اسرار الهی دانست
امروز که با خودی ندانستی هیچ
فردا که ز خود روی چه خواهی دانست

دڵ سیرڕی ژینی ئه‌گه‌ر ئه‌زانی
ڕێی بۆ ئه‌سراری مه‌رگیش ئه‌هانی!
تۆ ئێسته زیندووی، واقت وڕماوه
که بمری ئه‌وسا زانین ئه‌توانی؟!

١٦٧

اجـــرام کـــه ســـاکـــنان ایـــن ایـــوانـــند
اســـــباب تـــــردد خـــــردمـــندانـــند
هـــان تـــا ســـررشـــته‌ی خـــرد گـــم نکـــنی
کـــانان کـــه مُـــدْبِرنـــد ســـرگـــردانـــند

لەو ئـــەستێرانـــەی وان بـــە حـــەواوە
خـــیرەدمەند هـــەموو هـــۆشیان داماوە
نەکەی سەر ڕشتەی خیرەد گوم بکـەی
عـــاقڵتر زیـــاتر ســـەر لێشـــێواوە!

١٦٨

در کارگه کوزه گری بودم دوش
دیدم دو هزار کوزه گویا و خموش
هریك به زبان حال با من گفتند:
کو کوزه گر و کوزه‌خر و کوزه‌فروش

لای گۆزه‌گه‌رێ دوێنێ له بازارێ
چه‌ند گۆزه‌م بینی بێ‌ده‌نگ و ده‌نگدار
یه‌ك به یه‌ك ئه‌یگوت به زبانی حاڵ:
کوا گۆزه فرۆش، کوانێ خه‌ریدار

١٦٩

هـــان کـــوزه‌گـــر را بـــپای اگـــر هشـــیاری:
تـــا چـــند کـــنی بـــر گـــل آدم خـــواری
انگشت فـــــریدون و کـــف کـــیخسرو
بـــر چـــرخ نـــهاده چـــه مـــی‌پنداری؟

تـاکـه‌ی گـۆزه‌گـه‌ر بـه گـڵ شـه‌نوکه‌و
بـــه‌سه ئـــازاری لاشـــه‌ی ئـــه‌م و ئـــه‌و
بـــه چـــی ئـــه‌زانـــی وا وردی ئـــه‌کـــه‌ی
پـه‌نجه‌ی فه‌ره‌یدون، ده‌ستی که‌یخه‌سره‌و

۱۷۰

می خوردن و شاد بودن آیین من است
فارغ بودن ز کفر و دین، دین من است
گفتم به عروس دهر: کابین تو چیست؟
گفتا: دل خرم تو کابین من است

شەراب و شادی ئایینی منە
بێباك لە کفر و دین، دینی منە
پرسیم لە بووکی دنیا: مارەییت؟
وتی: دڵ خۆشیت کابینی منە!

۱۷۱

شیخی به زن فاحشه گفتا: مستی؟
هر لحظه به دام دگری پابستی!
گفتا: شیخا هر آن‌چه گویی هستم
اما تو چنان‌که می‌نمای هستی؟!

شێخێ بۆ تەمێی ژنێکی بەدخوو
قیرە قیڕی بوو ئەهاتو ئەچوو
ژن وتی: یا شێخ چی ئەڵێی من وام
بەڵام تۆ وەهای وەك ناوت دەرچوو؟

١٧٢

ما افسر خان و تاج کی بفروشیم
دستار و قصب به بانگ نی بفروشیم
تسبیح که پیك لشکر تزویر است
ناگاه به یك پیاله می بفروشیم!

کورسی و ته‌ختی خان له گه‌ڵ تاجی «که‌ی»
میزه‌ر و جبه به یه‌ك سۆزه‌ی نه‌ی
ته‌سبێح پێشداری له‌شکه‌ری ڕیا
له پڕ من ئه‌یده‌م به یه‌ك پیاڵه مه‌ی!

۱۷۳

من هیچ ندانم که مرا آن‌که سرشت
از اهل بهشت کرد، یا دوزخ زشت؟
جامی و بتی و بربطی و لب کشت:
این هر سه مرا نقد و ترا نسیه بهشت

نازانم؟ کاتێ که دروست کرام
بۆ به‌هه‌شت یا بۆ دۆزه‌خ دانرام
وه‌عده‌ی به‌هه‌شتم دابه تۆ، بۆ من
عوود و شه‌راب و یاری دڵارام

١٧٤

گـر مـی نـوشـد گـدا بـه مـیری بـرسـد
ور روبـــهکی خـــورد بـه شـیری بـرسـد
ور پـــیر خـــورد جـــوانـــی از ســر گـیرد
ور زانکه جـوان خـورد بـه پـیری بـرسـد

سـوالّکـەر مـەی بـخوا مـیری مـیرانـه
گـــەر ڕێـــوی بـــیخوا شـــێری ژیـــانه
جـــاهیل بـــینۆشێ ئـــەگـــا بـــه پـیری
پـــیر بـــه نـــۆشینی وەك نـــەوجوانـــه

۱۷۵

سر دفتر عالم معانی عشق است
سر بیت قصیده‌ی جوانی عشق است
ای آن‌که خبر نداری از عالم عشق
این نکته بدان که زندگانی عشق است

سه‌رله‌وحه‌ی عیلمی مه‌عانی عه‌شقه
شابه‌یتی شیعری جوانی عه‌شقه
ئه‌ی بێ‌خبری کزه‌ی سۆزی عه‌شق
خۆشی له ژیان نایزانی عه‌شقه!

١٧٦

در دهـــر کســـی بـــه گـلعذاری نـرسـید
تـــا بـــر دلش از زمـــانه خـاری نـرسـید
در شانه نگر کـه تـا بـه صـد شـاخ نشـد
دســـتش بـــه ســـر زلف نگـاری نـرسـید

کـێ دەستی گـەیشت لە دنـیا بـە گـوڵ
نـــەیدا لە دڵـــی کســـپەی درکـــی چـڵ
سەیری شانە کـەن تـا لەت لەت نـەبوو
تـــێکەڵی نـەبوو بـە زوڵـف و کـاکـوڵ!

۱۷۷

در چشم محققان چه زیبا و چه زشت
منزلگه عاشقان چه دوزخ چه بهشت
پوشیدن بیدلان چه اطلس چه پلاس
زیر سر عاشقان چه بالین چه خشت

لای عاشق یه‌که گه‌ر شیفا، گه‌ر ده‌رد
هێلانه‌ی عاشق چ گه‌رم و چ سه‌رد
وەك یەك ئەپۆشێ ئەتڵەس و پەڵاس
سەرینی عاشق چ پەر بێ چ بەرد

١٧٨

ماهی امید عمرم از شست برفت
بی‌فایده عمرم چو شب مست برفت
عمری که ازو دمی جهانی ارزد
افسوس که رایگانم از دست برفت

ماسی ئومێدم له تۆڕ دەر پەڕی
عومرم وەك شەوی سەرخۆش تێپەڕی
عومری شیرینی گرانمایەی من
سەد حەیف به هەرزان له منیان کڕی

١٧٩

عـالم هـمه مـحنت است، ایـام غـم است
گردون همه آفت است، گـیتی سـتم است
فی الجمله، چـو در کـار جـهان مـی‌نگرم:
آسوده کسی نیست و گـر هست کـم است:

عـالەم مـیحنەت و ئـەندووه و غـەمە
دەورانـی گـەردوون دەرد و سـتەمە
لە گـەردشی چـەرخ سـەرنجە ئـەدەم
کـەس ئـازاد نـییە گـەر بشـبێ کـەمە

۱۸۰

هـــفتاد و دو مـلتند در دیـن کـم و بـیش
از مـــلت‌ها عشـــق تـــو دارم در کـــیش
چه کفر، چه اسلام، چه طـاعت، چـه گـناه
مـــقصود تـــوی، بـــهانه بـردار از پـیش!

حـــه‌فتا و دو مـــیلله‌ت خـه‌ریکی دیـنه
بـــه‌ڵام مـــن عـــه‌شقی تـــۆ لام ئـــاییـنه
له کـــفرو ئـــیسلام، تـــاعه‌ت و گـــوناه
مه‌قسوود هـه‌ر تـۆیه و هـه‌ر تـۆ بـینینه

۱۸۱

هین، صبح دمید و دامن شب شد چاك
برخیز و صبوح کن، چرایی غمناك؟
می نوش دلا، که صبح بسیار دمد
او روی به ماکرده و ما روی به خاك

.....●.....

ده‌می به‌یانه، شه‌به‌ق بوو ڕووناك
پڕکه پیاڵه، قه‌ت مه‌به غه‌مناك
شه‌راب بنۆشه، زۆر شه‌به‌ق هه‌ڵدێ
ئه‌و ڕوو له ئێمه و ئێمه ڕوو له خاك

۱۸۲

سـنت مکـن و فـریضه را هـم مگـذار
وان لقـمه کـه داری ز کسـان بـاز مـدار
غـیبت مکـن و دل کسـان را مـازار
در عـهده‌ی آن جـهان مـنم، بـاده بـیار

بۆ فه‌رز و سـوننه‌ت هـیچ تـێ‌مه‌کـۆشه
نانێکت گـه‌ر بـوو له کـه‌س مـه‌یگووشه
نـاوی کـه‌س مـه‌به، کـه‌س مـه‌رەنجێنه
بـه‌هه‌شت هـی خـۆته! شـه‌راب بـنۆشه

۱۸۳

عـــید آمـد و کـارهـا نکـو خـواهـد کـرد
ســـاقی مـی لعـل در سـبو خـواهـد کـرد
افســـار نـــماز و (پـــوزبـــند) روزه
عـــید از ســـر ایـن خـران خـواهـد کـرد

جەژن هات، ئیشمان گەلێ بۆ چاك بـوو
ساقی سـا شـەراب تـێکە زوو بـە زوو
لە سـەرکـەر و گـا چـەژن دای مـاڵی
زوو، ڕەشمەی نـوێژ و لەغـاوی ڕۆژوو

١٨٤

پـــیرانـــه ســرم عشــق تــو در دام کشــید
ور نـــه زکـــجا دست مــن و جــام نــبید؟
آن تـــوبه کــه عــقل داد جــانان بشکست
وان جـــامه کــه صــبر دوخت ایــام دریــد

به پیری عــه‌شقت ســه‌ری خســتمه داو
ئه‌ینا من له کــوێ و شــه‌رابــی بــه‌دناو؟!
جـــانانه تـــۆبه‌ی عـــه‌قڵی شکـــاندم
کـــراســـی ســـه‌برم له‌ت له‌ت و درِاو

١٨٥

بـــر خـــود درِ کـــام و آرزو را بســـتم
وز مـــنّت هـــر نـــاکس و کس وارســـتم
جز دوست چو کس نیست که گـیرد دسـتم
مـــن دانـم و او چـنان کـه هسـتم هسـتم

دەرگـای ئـارەزوو و مـەقسەد دائـەخەم
لە کـەس و نـاکـەس هـیچ داوا نـاکـەم
غەیری دۆست کەسێ دەستم نـاگـرێ!
هـــەر ئـەو ئـەزانـێ هـەر چـلۆنێ هـەم

١٨٦

تا چند اسیر رنگ و بو خواهی شد
چند از پی هر زشت و نکو خواهی شد؟
گر چشمه‌ی زمزمی و گر آب حیات
آخر به دل خاك فرو خواهی شد

تاکه‌ی خه‌ریکی ڕەنگ و بۆ ئه‌بین
تاوێ دوای جوان و تاوێ ناشیرین؟
چاوگه‌ی زەمزەم بی یا ئاوی حه‌یات
قووتت هه‌ر ئه‌دا بیری ژێرزەمین!

۱۸۷

چون حاصل آدمی درین جای دو در
جز درد دل و دادن جان نیست دگر
خرم دل آن‌که یك نفس زنده بود
و آسوده کسی که خود نزاد از مادر

چی دەست ئەکەوێ پیاو لە دنیای دوون؟
غەیری دڵئێشان غەیری گیان‌دەرچوون!
دڵخۆش یەکێکە یەك نەفەس بژی!
خۆزگەم بە وانەی لە دایك نەبوون

۱۸۸

دنـیا دیـدی و هـرچـه دیـدی هـیچ است
و آن نیز کـه گـفتی و شـنیدی هـیچ است
سـرتـاسر آفـاق دویـدی هـیچ است
وان نیز کـه در خـانه خـزیدی هـیچ است

دنـیا و «مـافیها»ی سـه‌راسـه‌ر هـیچه
چیت‌دیت و چیت‌بیست هه‌موو هه‌رهیچه
هـیچه سـه‌راپـا دنـیا خـول بـده‌ی
له ژوور بـۆ مـردن بـیته‌ده‌ر هـیچه

١٨٩

ما لعبتگانیم و فلك لعبت باز
از روی حقیقت، نه از روی مجاز
بازیچه کنان بدیم بر نطع وجود
رفتیم به صندوق عدم یك یك باز

.....●.....

ئێمه بازیچه و گەردوون بازی باز
به ڕووی ڕاستی نەك به ڕووی مەجاز
به بازی کردن هاتینه دنیا
چووینۆ بۆ عەدەم به یەك «قەڵەم باز»

۱۹۰

در کـــارگـــه کـــوزه‌گـــری کـــردم رای
در پـــله‌ای دیـــدم ایســـتاده بـــه پـــای
مـــی‌کرد دلیـــر کـــوزه‌را دست و پـــای
از کـــله‌ی پـــادشاه و ز دست گـــدای

تـــێپه‌ڕیم بـــه‌لای گـــۆزه‌گـــه‌ڕێکدا
پێی له‌سه‌ر چـه‌رخی ده‌ستابوو وه‌ستا
به ده‌ست بۆ گۆزه ده‌ست و لوولەی کرد
له کـــه‌للەی پـــاشا و له ده‌ســـتی گـــه‌دا

۱۹۱

از تـــن چـو بـرفت جـان پـاك مـن و تـو
خشـــتی دو نـــهند بـر مـغاك مـن و تـو
وانگـــــه ز بـــرای خشت گـــور دگـــران
در کـــالبدی کشـــند خـــاك مـــن و تـــو

کـه دەرچـوو گـیانی پـاکـی مـن و تـۆ
خشت‌ڕێـژی ئـەکـەن لاکـی مـن و تـۆ
دیســان بـۆ خشـتی قـەبری خـەڵقی‌تر
ئـــەیخەنە قـــاڵب خـــاکـــی مـن و تـۆ

١٩٢

بنگر ز جهان چه طرف بر بستم، هیچ
و ز حاصل عمر چیست در دستم، هیچ
شمع طربم، ولی چو بنشستم، هیچ
من جام جمم، چو بشکستم، هیچ

چیم برد له دنیای بێ‌پایان من هیچ
یا خۆم چیم دەست کەوت له ژیان من هیچ
چرای شادی بووم، دوای کوژان من هیچ
با جامی جەم بم، دوای شکان من هیچ

۱۹۳

ایـــن چـرخ فـلك کـه مـا در او گـردانـیم
فـــانوس خـــیال ازو مـــثالی دانـــیم:
خـــورشـید چـراغ دانـی و عـالم فـانوس
مـــا چـــون صـــوریـم کـاندرو حـیرانـیم

له چه‌رخ و ده‌وره‌ی چه‌رخ، سه‌رگه‌ردانین
ســـووره‌ت‌گه‌ڕێکه، وه‌هـــای ئـــه‌زانـین
خـــۆره چـــرای ئـه‌و، دنـیایه فـانووس
ئـــێمه ســـووره‌تین، تـیادا حـه‌یرانـین!

١٩٤

معشوقه که عمرش چو غمم باد دراز
امروز ز نو تلطفی کرد آغاز
بر چشم من انداخت دمی چشم و برفت
یعنی: که نکویی کن و در آب انداز

عومری درێژ بێ یارم وه‌کوو غه‌م
ئیمرۆ لوتفی بوو به بێزیاد و که‌م
به‌ڵێ: چاکه‌ی کرد دای به ده‌م ئاودا
به چاوی بینی چاوی پڕ گریه‌م

۱۹۵

«خیام» که خیمه‌های حکمت می‌دوخت
در کوره‌ی غم فتاد و ناگاه بسوخت
مقراض اجل طناب عمرش ببرید
دلال امل به رایگانش بفروخت

خەییام خێوەتی حکمەتی دووران
کەوتە کوورەی غەم، سووتا بە سووتان
مەقەستی ئەجل تەنافی بڕی
دەڵاڵی ئەمەل فرۆشتی هەرزان

١٩٦

تـــا کـــی ز غـــم زمـانه مـحزون بـاشی
بـــا چشـــم پـر آب دل پـر خـون بـاشی
می نوش و به عیش‌کوش و خوش‌دل می‌باش
زان پـیش کـه زیـن دایـره بـیرون بـاشی

تـــا کـــه‌ی بـۆ دنـیا غـه‌م ئـه‌خه‌ینه دڵ
چـاو پـڕ له فـرمێسك، دڵت پـڕله کـوڵ
شـــه‌راب بـــنۆشه بـــه بـــه‌زم و شـادی
به‌ر له ده‌رچـوونت له دنـیای سـه‌رچڵ

۱۹۷

یك جـرعـه مـی ز مـلك كـاوس بـه است
و از تخت قباد و مـلكت طـوس بـه است
هـر نـاله كـه رنـدی بـه سـحر گـاه زنـد
از طـاعت زاهـدان سـالوس بـه است

چۆرێ له شه‌راب هه‌موو ملّكی «كـه‌ی»
تـه‌ختی قـوباد و مـلّكی تـووس و ڕه‌ی
نـاڵه‌ی ڕه‌نـدانـه‌ی ڕه‌نـد له بـه‌یاندا
چاكتر له نووزه‌ی سۆفی و له نـووكه‌ی

۱۹۸

مـــن در رمـــضان روزه اگـــر مـــی‌خوردم
تـــا ظـــن نـبری کـه بـی‌خبر مـی‌خوردم
از مـــحنت روزه روز مـــن چـــون شب بـــود
پـــنداشـته بـودم کـه سـحری مـی‌خوردم

من کـه ڕەمـەزان بـه ڕۆژ شـێو ئـەکـەم
خۆم موستەحەقی سـەد جـنێو ئـەکـەم
تـــاریکی ڕۆژوو ڕۆژی کـــرد بـه شـەو
وەهـــا ئـــەزانـــم کـــه پـارشێو ئـەکـەم

١٩٩

چون مرده شوم خاك مرا گم سازید
احوال مرا عبرت مردم سازید
پس، خاك و گلم به باده آغشته کنید
و از کالبدم خشت سرخم سازید

قەبرم وا تێکدەن نەیێ نیشانە
بمکەن بە عیبرەت بۆ ڕووی زەمانە
خۆڵم بە شەراب بە قوڕ بشێلن
بۆ خشتی سەری کووپەی مەیخانە

٢٠٠

در سر هوس بتان چون حورم باد
بر دست همیشه آب انگورم باد
گویند کسان: ترا خدا توبه دهد
او خود ندهد، من نکنم دورم باد

سه‌ر پڕ له سه‌ودای یاری شۆخ و شه‌نگ
ده‌ست به پیاڵه‌ی شه‌رابی گوڵڕه‌نگ
خه‌ڵق ئه‌ڵێن: خودا تۆبه‌ت قه‌بوڵ کا
من نایکه‌م مه‌گه‌ر خۆی بیکا بێ‌ده‌نگ

۲۰۱

ای هـــم‌نفسان مـرا بـه مـی قـوت کـنید
ویـــن چـهره‌ی کـهربا چـو یـاقوت کـنید
چـــون مـرده شـوم بـه مـی بشـویید مـرا
و از چـــوب رزم تـــخته‌ی تـــابوت کـنید

هاوسه‌ران بۆ من هـه‌ر شـه‌رابـه قـووت
سوور ئه‌کا ڕەنگی زه‌ردم وه‌ك یـاقووت
کـــه مـردم یـاران بـمشۆن بـه شـه‌راب
هـه‌م له داری مـێو هـه‌ڵبه‌ستن تـابووت

٢٠٢

در خـــواب بـدم مـرا خـردمـندی گـفت:
کز خـواب کسـی را گـل شـادی نشگـفت
کاری چه کنی کـه بـا اجـل بـاشد جـفت
بـــرخـــیز کـه زیـر خـاك مـی‌باید خـفت

له شـــیرین خـــه‌ودا پـیاوێکی هـۆشیار
وتـــی: کـه‌س بـه خـه‌و نـابێ بـه‌ختیار!
نـــازانـــی کـــه خـــه‌و بـــرای مـــردنه؟
هـــه‌ڵسه له خـــاك‌دا ئـــه‌خه‌وی نـــاچار

٢٠٣

چون می‌گذرد عمر چه شیرین چه تلخ
پیمانه چو پر شود چه بغداد چه بلخ
می نوش که بعد از من و تو ماه بسی
از سلخ به غره آید و از غره به سلخ

شیرین بێ، تاڵ بێ، عومر هەر ئەڕوا
پەیمانە پڕ بێ چ بەڵخ، چ بەغدا
لە دوای من و تۆ مانگ گەلێ ئەڕوا
لە دوا بۆ هەوڵ، لە هەوڵ بۆ دوا

٢٠٤

چون نیست ز هرچه هست جز باد بدست
چون نیست ز هرچه نیست نقصان و شکست
انگار که هرچه هست در عالم نیست
پندار که هرچه نیست در عالم هست

چی هەیە هەمووی ڕووی لە زەوالّە
چی نییە نەقسی نییە، مەحالّە
وەها بزانە چی هەیە نییە
چی نییە هەیە، سەیرە ئەم حالّە

٢٠٥

در میکده جز به می وضو نتوان کرد
وان نام که زشت شد نکو نتوان کرد
خوش باش که این پرده‌ی مستوری ما
بدریده چنان شد که رفو نتوان کرد

به شه‌راب ئه‌یشۆم چاو و ده‌ست و پێم
مه‌شهوور بووم، هه‌رکه‌س ئه‌زانێ من کێم
په‌رده‌ی مه‌ستووریم چه‌شنی له‌ت له‌ته
شڕ و وڕم کرد، پینه نه‌کرێ پێم

٢٠٦

در دهـــر بـــر نـــهال تـــحقیق نـــرست
زیـــرا کـــه دریـــن راه کســـی نـــیست درست
هـــرکس زده است دست در شـــاخی شست
امروز چو دی شناس و فـــردا چـــو نـــخست

له دنـــــیا داریٚ ڕاست هـــهڵ نـــه‌چوو
بـــۆیه هـــیچ کـــه‌سێ بـــۆ ڕاســـتی نـــه‌چوو
هه‌ر کـــه‌س لقـــێکی گـــێڕ و وێـــڕی گـــرت
پـــێوه ئـــه‌له‌رزێ و هـــاکـــا مـــانوو بـــوو

۲۰۷

در فصل بهار اگر بتی حور سرشت
پر می قدحی بمن دهد بر لب کشت
گر چه بر هرکس این سخن باشد زشت:
سگ به ز من ار زآنك برم نام بهشت

گوڵزاری بەهار و یاری گوێ ئاوێ
پیاڵەی شەراب، بە گۆشەی چاوێ
هەر چەن ئەم قسە زۆر ناشیرینە:
من لە جێ سەگ بم بەهەشتم ناوێ

۲۰۸

می خور که مدام راحت روح تو اوست
آسایش جان و دل مجروح تو اوست
طوفان غم ار درآید از پیش و پست
در باده گریز کشتی نوح تو اوست

شەراب بنۆشە بۆ ڕۆح دەرمانە
دەرمانی غەم و ڕاحەتی گیانە
گەر لافاوی غەم دنیا بماڵێ
سواری بادە بە کەشتی تۆفانە

٢٠٩

روزی کـــه گـــذشته است ازو یـاد مکـن
فـــردا کـه نـیامده است ازو فـریاد مکـن
بـــر نـــامده و گـــذشته بـــنیاد مـــنه
حالی خـوش بـاش و عـمر بـر بـاد مکـن

بـــێ کـــەڵکه یـــادی ڕۆژی ڕابـــوردوو
یـــا پـــەله پـــەلی ڕۆژی نـــەهاتوو
بـێسوده بـاسی ڕابـوردوو و نـەهات
فرسەته زینهار ئێستەت له دەستچـوو!

٢١٠

چون چـرخ بـه کـام یك خـردمـند نگشت
خواهی تو فلك هفت شمر خـواهـی هشت
چـــون بـــاید مـرد و آرزوهـا هـمه هشت
چه مور خورد به گور و چه گرگ بـه دشت

چەرخ بە ئارەزووی دانا نـاکـا گـەشت
گەر حەوت تەبەقە یاخۆ تەبەق هـەشت
کە مردی لاشەت چـی ئـەیخوا بـیخوا
مـیرۆلەی قـەبر یـاخۆ گـورگی دەشت

۲۱۱

از جـــمله‌ی رفـــتگان ایـــن راه دراز
بـــاز آمـــده کـــو کـــه خـبر گـوید بـاز
هـــان بـر سـر ایـن دو راهـه‌ی آز و نـیاز
تـــا هـــیچ نـــمانی کـــه نـــمی‌آیی بـــاز

ئـــەم ڕێ دڕێـــژە بـــۆ نـــەبڕیاوە
ڕێـــبواڕێ بـــۆچی نـــەهات لەلاوە؟
چـــی بـــە جـــێئێڵی لەم دوو ڕێگـانە؟
کـــە مـــردیت بـــە خـوا نـایەیتە دواوە!

٢١٢

«خیام» اگـر ز بـاده مسـتی خـوش بـاش
با ساده رخـی اگـر نشسـتی خـوش بـاش
چـون عـاقبت کـار جـهان نـیستی است
انگار که نیستی چـو هسـتی خـوش بـاش

خەییام بـه بـاده، بـه نـەی دڵـخۆش بـه
به ساقی سـاده، بـه مـەی دڵـخۆش بـه
دنـیا ئـەوەڵ و ئـاخر نـەبوونه!
وابزانه نەبوویت که هەیت دڵـخۆش بـه

٢١٣

چون نیست مقام ما در این دیر مقیم
پس، بی می و معشوق (خطایی است عظیم)
تا کی ز قدیم محدث ای مرد سلیم؟
چون من رفتم، جهان چه محدث چه قدیم!

.....●.....

بەم تەرحە دونیا نەبینێ دوشمن
بێ‌مەی و مەعشووق، مردنە مردن!
تا کەی لە کۆنی و تازەی دنیا باس
تازە بێ، کۆن بێ وەك یەکە بۆ من

٢١٤

زان کوزه مـی کـه نـیست در وی ضـرری
پر کن قدحی، بـخور و بـه مـن ده دگـری
زان پـیشتر ای صـنم کـه در رهگـذری
خـاك مـن و تـو کـوزه کـند کـوزه گـری!

لەو گـۆزە کـەوا لە شـەرابـە پـڕ
پـیاڵەیەك پـڕکە سـاقی کـتوپڕ
خۆت بیخۆ و بۆ مـن تـێکە سـەر و مـڕ
بـۆ گـۆزە خـاکـمان ئـەشێلن وەك قـوڕ

۲۱۵

برجه، برجه، ز جامه خواب ای ساقی
در ده، در ده شراب ناب ای ساقی
زان پیش که از کاسه‌ی سر کوزه کنند
از کوزه به کاسه کن شراب ای ساقی

.....●.....

ده هەڵسه، هەڵسه ساقی بەسیه خەو
با بێ شەرابێ وەك دەنووکی کەو
هاکا کاسه‌ی سەر کرا بە گۆزه
لە گۆزه کاسه پڕکە بەر لە ئەو

٢١٦

تـــا چـــند اســیری عــقل هــر روزه شــویم
در دهرچه صد ساله، چــه یك روزه شــویم
خوش‌دار تو کأس مــی ازان پــیش کــه مــا
در کـــارگـــه کـــوزه‌گـــران کـــوزه شــویم

.....●.....

ئه‌گه‌ر ڕۆژێ بێ یـا سـه‌د سـاڵ ژیـان
دیـــلی عـــه‌قڵین و بـــێزاریـــن له گـیان
بگـــــره پـــیاڵه‌ی شـــه‌راب بـــه‌ر له‌وه
بـــبین بـــه گـــۆزه لای گـــۆزه‌کـــه‌ران

دوش بـــا عـــقل ایـــن ســـخن گـــفتم
کشـــف کـــن بـــا مـــن احـــتمالی چـــند
گـــــفتم: ای مـــــایه‌ی هـــــمه دانش
کـــرد خـــواهـــم ز تـــو ســـوآلی چـــند
گـــــفتم: از عـــمر مـــن شـــدم بـــیزار
گـــــفت: ســـوز و بســـاز ســـالی چـــند
گـــــفتم: ایـــن دور زنـــدگانی چـــیست؟
گـــــفت: خـــوابـــی و خـــیالی چـــند

دوێشه‌و به هێواش من به عه‌قڵم وت:
بۆم که‌شف بکه چه‌ن ئیحتیمالێك
وتم: سه‌رمایه‌ی زانین و ژیری
له تۆ ئه‌پرسم، من چه‌ن سوئالێك
وتم: له ژیان یه‌کجار بێزارم
وتی: سووتان و سازان چه‌ن سالێك
وتم: ئه‌م ده‌وری ژیانه چییه؟
وتی: خه‌وتنه یا چه‌ن خه‌یالێك

گـــفتمش: چـــیست کـــدخدایـــی؟
گـفت: انـدکی عـیش غـصه سـالی چـند
گـــفتم: اهـــل ســـتم چـــه طـــایفه‌انـد؟
گـــفت: گـــرگ و سگ و شـــغالی چـند
گـــفتم: ایـــن دل بـــه هـوش کـی گـردد؟
گـــفت: چـــون خـــورد گـوشـمالی چـند
گـــفتمش: چـــیست گـــفته‌ی خـــیام؟
گـــفت: پـــند است حسب حـــالی چـــند

وتم: ژن و مـاڵ له لای تـۆ چـۆنه؟
وتی: خۆشی که‌م غـه‌می چـه‌ن سـاڵێك
وتـم: سـته‌مکار کـام تـیره و هـۆزه؟
وتی: سه‌گ و گورگ و چـه‌ن شـوغاڵێك
وتـم: کـه‌ی دڵـم هـۆشی دێـته بـه‌ر؟
وتـی: بـا بـیخوا چـه‌ن گـۆشه‌ماڵێك
وتـم: وتـاری (خـه‌ییام) لات چـۆنه؟
وتی: به‌ڕاسـتی چـه‌ن حـه‌سبی حـاڵێك

سکاڵایەکی موتەرجیم

بێ‌بەش لەو دنیا، لەم دنیا بەری
ئەو دەردی سەری، ئەم کوێرەوەری
ساقی شەرابێ بێنە فرسەتە
ژیان گاڵتەیە، دنیا قەشمەری

کە کەڵکت نەبوو تۆ بۆ نیشتمان
چاکترە لە تۆ، گاوان و شوان
بە بەرگ و خەو و خواردن ئینسانی
فەرقتان چییە تۆ لە گەڵ حەیوان؟!

داریٚ بـــەر دار بـــیٚ له پـــیاوی بـیٚبەر
چـــــاکـــتره له لای ئـــەربابی هـــونەر
بـــەری ئـــەو تـوٚزیٚ هـەژار تـیٚر ئـەکـا
بـــەری بـــیٚبەری دەردە؛ دەردی سـەر

قـــەومیٚ کـــلٚوٚلٚ بـــیٚ خـــەوی گـــرانـه
وەکوو کەرویٚشکی نوستووی نـاو لانـه
دیـــاردی لیٚ ئـەکـەن چـاو ئـەنووقیٚنیٚ
گـــــەماڵ ئـــەیگریٚ بـــوٚ تـــیر و تـــانه

قەومێ نەفامبێ دوای خەڵك ئەكەوێ
جێی خۆی خۆش ئەكا «بزن بۆ شەوێ»
تا مـاڵ وەستا بـێ مـزگەوت حـەرامـە
مـاڵت ڕووخـاوە «نـێرگەی» ئـەنەوێ

كـێ دەس بـۆ دەرگـای هـەژارێ ئـەبا؟
كـێ ئـەیكاتەوە غـەیری «ڕەشـە بـا»!
دەست و قـەڵەمی ئـەم چـەرخە شـینە
بۆ سەر سپی و سـوور دایـم ڕەش ئـەبا

نـــەعوزو بـــیللا، چـــاوی کـــردگار
ئـــەڵێی نـــوقاوە لە عـــاستی هـــەژار
ئـــاە و نـــزۆڵە ســـەنگ دێـــنێتە دەنگ
بـــێ تـــەئسیر نـــابێ نـــاڵەی دەردەدار

بلاوکردنەوەی کوردستان

وەرگێڕ لە چەند دێڕدا

■ خوالێخۆشبوو شێخ سەلام کوڕی شێخ ئەحمەد، لە شێخانی عارەبانی دەوروبەری هەڵەبجەیە.

■ لە ساڵی ١٣١٠ کۆچی مانگی (١٨٩٢ زایینی) لە دایک بووە لە دوایینەدا نیشتەجێی سلێمانی ئەبێ.

■ شاعیرێکی نازک خەیاڵ و نووسەرێکی گەورە بووە، ئەو چەند زمانی زانیوە.

لە ساڵی ١٣٧٩ کۆچی مانگی (١٩٥٩ زایینی) وەفاتی کردووە.

■ جگە لە دیوانی شیعر، چەند کتێبی تری لێ بە جێ ماوە وەک «شارێ و لادێ»، «قەسابخانە» و «جوولەکەی کۆڵ گیر»

9789649800592

انتشارات کردستان
Kurdistan Publication
سنندج، باسارعزتی - تلفن: ٢٢٦٥٣٨٢